

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

**VÝZNAM VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT NA
BOARDING SCHOOL**

**THE SIGNIFICANCE OF EXTRACURRICULAR
ACTIVITIES AT BOARDING SCHOOL**

Ilona Vuchtrlová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Daniela Nováková

Studijní obor: Pedagogika — Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Forma studia: kombinovaná

Bakalářská práce dokončena: květen 2014

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Význam volnočasových aktivit na Boarding school vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 30. 05. 2014

.....
Podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování paní PhDr. Daniele Novákové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

.....

Podpis

NÁZEV:

Význam volnočasových aktivit na Boarding school

AUTOR:

Ilona Vuchtrlová

KATEDRA (ÚSTAV)

Katedra pedagogiky

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Daniela Nováková

ABSTRAKT:

Instituce boarding school je v našem kulturním prostředí něčím ojedinělým, specifika této formy vzdělávání se promítají do všech aspektů školního života. Co však činí kolejní školu nejvíce unikátní, je těsná provázanost školního a mimoškolního života. Psychologové zabývající se o děti školního věku, vždy věnovali část své pozornosti mimoškolním aktivitám. Není ničím překvapujícím, že od určitého věku pro nás vedle školního života hraje důležitou roli právě mimoškolní život, naše volnočasové aktivity. Nezřídka se tak stává, že referenční skupinou školních dětí již není jejich třída, ale právě lidé, se kterými se setkávají v rámci kroužků a volnočasových aktivit.

Tato práce se snaží zmapovat, jak tomu je u dětí žijících na boarding school. Žít v boarding school znamená „pohybovat se“ uvnitř relativně úzkého okruhu lidí. Hlubší porozumění aspektům formujícím přátelství mezi žáky uvnitř boarding school není pouze zajímavou výzkumnou otázkou a výzvou, ale může být přínosem pro všechny, kdo pracují s žáky v rámci kolejních škol, ať již jako vychovatelé, učitelé, pedagogové volného času či výchovní poradci a školní psychologové.

KLÍČOVÁ SLOVA: VOLNOČASOVÁ AKTIVITA, BOARDING SCHOOL, PŘÁTELSTVÍ, SPOLUBYDLÍCÍ, SOCIÁLNÍ VAZBY, DOTAZNÍK

TITLE:

THE SIGNIFICANCE OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES
AT BOARDING SCHOOL

AUTHOR:

Ilona Vuchtrlová

DEPARTMENT:

Department of Education (41-KPG)

SUPERVISOR:

PhDr. Daniela Nováková

ABSTRACT:

In the Czech Republic boarding schools are very unique. The specific features of this form of education are reflected in all aspects of the schools life. What makes boarding schools unique is the dormitory close knit community coupled with extracurricular life. Psychologists interested in school aged children always paid part of their attention to the extracurricular activities. As a result extracurricular activities play a more important role than the schools life. It often happens that the reference group of school children is not their class, but people they meet in these leisure activities.

This thesis tries to understand the importance of extracurricular activities among children living in dorms. Living in a boarding school means "living" within a relatively narrow group of people. A deeper understanding of the aspects that shape the friendship between pupils within the boarding school is not only an interesting research question and a challenge, but it can be beneficial to all who work with pupils in boarding schools, whether as housemasters, teachers, carers, counsellors, and school psychologists.

KEYWORDS: EXTRACURRICULAR ACTIVITY, BOARDING SCHOOL,
FRIENDSHIP, ROOM-MATES/FELOW RESIDENTS, SOCIAL RELATIONS,
QUESTIONNAIRE FORM

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická část práce.....	9
1.1 Charakteristika instituce boarding school.....	9
1.2 Projekt Open Gate	13
1.3 Definice volného času	15
1.4 Pojetí volnočasových aktivit na gymnáziu Open Gate.....	17
1.5 Komunikace a mezilidské vztahy jako stěžejní prvek „zdravé školy“.....	19
1.5.1 Schéma výchovy prostřednictvím vztahu	20
1.5.2 Vztahy mezi žáky školy	20
1.5.3 Vztahy mezi žákem a vychovatelem.....	21
1.5.4 Vztahy mezi žákem a učitelem.....	22
1.5.5 Vztahy mezi učiteli.....	22
1.5.6 Vztahy mezi učiteli a vychovateli	22
1.5.7 Vztahy mezi školou a rodinou/zákonnými zástupci.....	23
1.5.8 Vztahy mezi školou a veřejností	23
1.6 Prostředí Boarding school	24
1.6.1 Režim dne.....	24
1.6.2 Atmosféra, klima školy	25
1.7 Kvalita, koncepce a efektivnost mimoškolních aktivit.....	25
1.7.1 Klima školy ve volném čase.....	26
1.7.2 Příprava a vzdělávání pedagogů v rámci mimoškolních aktivit	26
1.7.3 Program mimoškolních aktivit.....	27
2 Empirická část.....	32
2.1 Design výzkumu	32
2.2 Zadávaný materiál	34
2.2.1 Dotazník	34
2.2.2 Profil jednotlivých tříd	34
2.3 Postup zadání výzkumu	35
2.3.1 Zadávání dotazníku	35
2.3.2 Rozhovor s vychovateli.....	36
2.4 Presentace sebraného materiálu.....	36
2.4.1 Žáci nižšího gymnázia.....	37
2.4.2 Žáci vyššího gymnázia	40
2.5 Interpretace výsledků.....	43
2.5.1 Interpretace výsledků nižšího gymnázia	43

2.5.2	Interpretace výsledků vyššího gymnázia.....	48
3	Závěr.....	53

Úvod

Instituce boarding school je v našem kulturním prostředí něčím ojedinělým, specifika této formy vzdělávání se promítají do všech aspektů školního života. Co však činí kolejní školu nejvíce unikátní, je těsná provázanost školního a mimoškolního života. Psychologové zabývající se o děti školního věku, vždy věnovali část své pozornosti mimoškolním aktivitám. Není ničím překvapujícím, že od určitého věku pro nás vedle školního života hraje důležitou roli právě mimoškolní život, naše volnočasové aktivity. Nezřídka se tak stává, že referenční skupinou školních dětí již není jejich třída, ale právě lidé, které potkávají v rámci kroužků a volnočasových aktivit.

Rozhodla jsem se proto zmapovat, jak tomu bude u dětí navštěvujících boarding school. Žít v boarding school znamená, pohybovat se“ uvnitř relativně úzkého okruhu lidí. Máme zde třídu, do níž student patří, patro, na němž v rámci kolejí bydlí a samozřejmě pokoj, který obývá spolu s dalším studentem či studenty. Vedle toho figurují spolužáci, které potkává v rámci mimoškolních aktivit. Jsou to čtyři rozdílné faktory, které mohou být předpokladem pro vznik hlubokého přátelství. Na první pohled by se dalo předpokládat, že dominujícím faktorem bude společné bydlení, je tomu však opravdu tak? Nebo se stejně jako u dětí z běžných škol ukáže, že prvkem, který má výrazný vliv na vznik přátelství je nejen kmenová třída či společné bydlení ale právě podobné zájmy. Hlubší porozumění aspektům formujícím přátelství mezi žáky uvnitř boarding school není pouze zajímavou výzkumnou otázkou a dá se říci i výzvou, ale může být přínosem pro všechny ty, kdo pracují s žáky v rámci kolejních škol, ať již jako vychovatelé, učitelé, pedagogové volného času či výchovní poradci a školní psychologové.

1 Teoretická část práce

1.1 Charakteristika instituce boarding school

Kolejní škola (boarding school) je vzdělávací a výchovné zařízení, ve kterém jsou žáci a někdy i učitelé ubytováni během období výuky. Tyto školy vznikaly již ve středověku při kláštorech a panovnických dvorech a rodiče sem posílali chlapce za zkušenostmi a vzděláním. Význam slova 'boarding' je skryt ve slovech 'bed and board', což znamená strava a ubytování. Žáci tedy jí, spí a pracují ve škole nebo v její těsné blízkosti. Termín boarding school odkazuje na klasické britské školy kolejního typu a tento model byl inspirací pro mnohé další školy po celém světě, a to nejen v anglosaském prostředí.

Dnes jde o typickou formu soukromých středních škol v zemích ovlivněných britským modelem vzdělání.

Tento způsob se však také často využívá pro výchovu dětí s hendikepem (školy pro nevidomé, neslyšící) nebo pro přípravu na některá specifická povolání např. vojenské školy. Někteří žáci kolejních škol však ve škole nebydlí, ale po konci vyučování odchází domů, ke svým rodinám (denní studenti). Všichni pak odjíždějí na prázdniny a sanitární víkendy.

V některých kulturách ale mohou děti strávit v kolejních školách většinu svého dětství a dospívajícího života. I v bývalém Sovětském svazu bývaly kolejní (internátní) školy, byly však zaměřeny na matematiku, fyziku, nebo vědu či sport. V postkomunistických zemích se pak koncepce těchto škol velmi lišila zem od země. Vedoucí pedagogičtí pracovníci se nazývají housemasters, jsou to takoví kolejní rodiče, nebo poradci. Každý z nich má na starosti určitý počet žáků po celou dobu jejich pobytu v kolejní škole a starají se o ně především v době mimo vyučování.

V USA internátní školy mají obvykle rezidentní rodinu, která žije na koleji a nazývá se „kolejní rodiče“. Mají také pracovníky pro údržbu a úklid. Starší žáci jsou často bez dozoru pracovníků. Domy snadno rozvíjejí charakteristické znaky, zdravé soupeření mezi kolejemi, které se často podporuje právě při sportu (dobře je to patrné ve filmech o Harrym Potterovi). V některých školách mají koleje žáky všech věkových kategorií, v takovém případě je obvyklý „prefekt systém“, který umožňuje starším žákům některé výhody, ale vyžaduje také zodpovědnost za blaho těch

mladších, v jiných kolejích vycházejí vstříc potřebám podle let a tříd. (Boarding school online).

Boarding school je škola jako každá jiná a proto o ní platí to samé, co o našich školách v Čechách a to že, *„škola jako socializační prostředí má pro vývoj dítěte mimořádný význam. Ve škole se dítě poprvé dostává mimo rodinné prostředí, kde je posuzováno podle své práce, svých výkonů a schopností a není přijímáno bezpodmínečně. Poprvé se také dostává do konkurenčního prostředí.“* (Hadj-Mousová, 2003)

„Ve škole dítě poprvé dostává příležitost získat pozitivní hodnocení vlastním úsilím a podle úspěšnosti tohoto úsilí může dosáhnout určité pozice mezi skupinou vrstevníků. Tím je významně formováno sebehodnocení a sebepojetí dítěte. Je pochopitelné, že z tohoto hlediska je škola náročnějším a více stresujícím prostředím, méně přihlíží k individuální jedinečnosti každého dítěte.“ (Hadj-Mousová, 2003)

„Jedinec na kolejní škole prochází procesem socializace, který má nesporný vliv i na jeho kvality psychické. „Socializací nazýváme proces, v němž lidský jedinec vrůstá do svého sociálního prostředí. Jde o proces utváření a vývoje člověka, v němž se rozvíjí jeho osobnost působením sociálních vlivů i vlastních činností jedince, kterými na tyto vlivy reaguje, vyrovnává se s nimi, mění je a zvládá.“ (Hadj-Mousová, 2003)

„Socializace v dětství je významná především tím, že se zde formují základní vzorce, podle kterých se pak člověk celý život chová, prožívá a přemýšlí, ať je přijímá, nebo je odmítá a bouří se proti nim.“ (Hadj-Mousová, 2003) Z výše uvedeného je patrné, že vliv boarding school, kde žák tráví podstatnou část svého školního věku, má na vývoj dítěte zásadní vliv.

Děti ve škole tráví veškerý svůj volný čas během týdne (někdy i během víkendů), je tedy nutno zajistit organizovaným způsobem zvládnutí školních i mimoškolních povinností. Velmi významným momentem je i proces přípravy na další školní den, který má přesně stanovená kritéria. Každý žák (do určitého věku, většinou se jedná o dovršení dospělosti) je povinen dodržovat předepsaný čas určený ke splnění školních povinností. Délka tohoto časového rozpětí je závislá na věku žáků, někdy také na jejich schopnostech.

Na plnění úkolů dohlíží zkušená a kvalifikovaná osoba, která je dítěti nejen schopna poradit po faktické stránce věci, ale hlavně je schopna v něm vypěstovat studijní návyky a navrhnout možnost jiného, vhodnějšího způsobu učení.

Každý, kdo někdy chodil do kolejní školy, by určitě přiznal, že z toho byl ze začátku dost vystrašený. Nejenže nastoupil do nové školy, kde potkal nové lidi, našel si nové přátele, a kde se naučil mnoho nových věcí. Zároveň však během školního roku vedl život hodně odlišný od toho, jaký by vedl na obyčejné škole.

Místo se svojí rodinou bydlí s početnou a různorodou skupinou cizích lidí, z nichž většinu poznal teprve poté, co poprvé prošel školní branou. Místo toho, aby každý den po vyučování cestoval autem nebo autobusem domů, přeběhne jednoduše pár set metrů a je doma. Není doma se svými rodiči, ale musí přizpůsobit svůj životní styl a návyky potřebám několika set dalších studentů. Je to v mnoha ohledech velká změna pro každého žáka v kterémkoliv věku. *„Ve vrstevnické skupině je dítě přijímáno pro to, jaké je, ne proto, že je (na rozdíl od rodiny). Dítě se zde učí souhradné roli, učí se ale i podřizovat se skupině, řešit konflikty, vyjednávat a uzavírat kompromisy, učí se také řídit, prosazovat se a ovlivňovat dění ve skupině. Význam vrstevnické skupiny je právě v tom, že se zde dítě učí žít v rovnocenných vztazích s ostatními, kteří jsou jiní než on a se kterými musí vyjít. Sociální dovednosti, které zde dítě získává, bude potřebovat v celém dospělém životě.“* (Hajn-Mousová, 2003)

Kolejní škola má obrovské výhody a spoustu pozitivních stránek. Mnoho lidí vzpomíná na roky prožité v boarding school jako na jedno z nejšťastnějších období svého života, má ale i svoje nevýhody.

Výhody

- **Přátelé**

Díky tomu, že studenti se svými vrstevníky, mají možnost se poznat mnohem lépe než na běžné škole a navázat tak velmi hluboká přátelství.

- **Prázdniny**

Na kolejních školách jsou delší. Navíc, po měsících usilovné práce a časného vstávání si každý o prázdninách svého domova mnohem více váží. Vše pak člověku připadá desetkrát lepší a příjemnější.

- **Volnočasové aktivity**

V kolejní škole je možnosť naplno sa ponořit do mimoškolského života. Jelikož sa každý večer žáci nemusí vracet domů, mohou se mnohem více zapojit do odpoledních aktivit a věnovat svůj volný čas čemukoliv od rugby přes florbal až po debatování a pletení košíků. Žáci mají příležitost přihlásit se do sboru nebo hudební skupiny, aniž by se museli strachovat, že je rodiče po zkoušce nebudou moci vyzvednout. Další výhodou je, že se neztrácí hodiny a hodiny denním dojížděním do školy.

- **Úkoly**

Psaní domácích úkolů a každodenní příprava na vyučování každý večer na koleji, tzn. v klidném prostředí a pod dozorem, znamená, že všichni pracují nerušeně. Naučit se dělat domácí úkoly a připravovat se na vyučování bez zapnuté televize v pozadí, samostatně a pravidelně, může být docela přínosné pro další studium i pro život.

Vždy je poblíž někdo, kdo s úkoly i přípravou pomůže (pokud je to třeba) - ať už spolužák, nebo učitel či vychovatel.

Nevýhody

- **Život doma**

Je jasné, že žák je během školního roku trochu odtržen od domova. Přátelství a zájmy doma, (jakkoliv dlouhodobé a důležité) mohou být odsunuty na druhou kolej, až za nový školní život.

- **Stále mezi lidmi**

Člověk má mnohdy velmi málo soukromí, je neustále v akci a podřizuje se nějakému řádu. Má daleko více povinností a závazků, které z komunitního soužití vyplývají.

1.2 Projekt Open Gate

OPEN GATE je hlavním projektem Nadace Educa manželů Renáty a Petra Kellnerových. Tato nadace působí v České republice od roku 2002 a jejím hlavním posláním je podporovat vzdělání dětí a mládeže se studijními předpoklady a zároveň přitom pomáhat také žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí. Díky sponzorským příspěvkům této nadace je škola otevřena pro všechny nadané žáky z různých kulturních a sociálních prostředí. Nadace poskytuje až 100% finanční podporu dětem se studijními předpoklady vyrůstajících v dětských domovech, rodinách pěstounské péče nebo v rodinách sociálně slabších.

Předpokladem pro získání příspěvku nadace je úspěšné složení přijímacích zkoušek a přijetí ke studiu. Potenciální žáky vyhledávají škola i nadace také ve spolupráci s dětskými domovy z celé České republiky.

OPEN GATE – gymnázium a základní škola, s.r.o., je nestátní zařízení se zaměřením na výuku živých jazyků. Je postaveno na principech školy kolejního typu s možností celoročního ubytování a stravování.

OPEN GATE má učební plán schválený MŠMT a vlastní školní vzdělávací program, který plně respektuje osobnost žáků a jejich individuální potřeby. Nízký počet žáků ve třídách umožňuje individuální přístup pedagogů. Kvalitní vyučující uplatňují takové formy vyučování, které rozvíjejí rozumové schopnosti a osobnost, jako je diskuse, experimentování, řešení problémů, práce na kolektivních a samostatných projektech, stejně jako jejich prezentace – a nakonec přijímání zodpovědnosti za výsledky práce. Výuka probíhá v moderně vybavených učebnách jazyků, výpočetní techniky a v odborných učebnách s laboratořemi. To vše vytváří optimální podmínky ke studiu.

Výuka jazyků je v OPEN GATE nespornou prioritou, žáci jsou dělení do skupin dle svých znalostí a výkonnosti. Skupiny jsou málo početné, čímž je umožněna nadstandardní péče, individuální výuka a správné tempo v prostředí, které není stresující a dovoluje individuální přístup při výuce jazyka. Naši žáci mají mnoho příležitostí naučit se anglicky v praxi, v bezprostřední komunikaci s pedagogy – rodilými mluvčími, a to i mimo výuku. Například v různých klubech a jiných mimoškolních aktivitách, dále pak na kolejích, při doučování či během víkendových akcí v areálu školy.

Žáci OPEN GATE se tak kromě plnění akademických povinností ve svém volném čase všestranně rozvíjejí (více v kapitole Mimoškolní a veřejně prospěšná činnost žáků). Na nižším stupni gymnázia (prima až kvarta) je vyučovacím jazykem čeština, ale velký prostor je věnován výuce angličtiny a od tercie také dalším jazykům (francouzština, španělština, němčina).

Ve všech odborných předmětech je kromě české zároveň používána anglická terminologie, často se pracuje s anglickými materiály a učebnicemi. Žáci tak získají znalosti potřebné k dalšímu studiu, které je pouze v angličtině.

Zvláštností školního vzdělávacího programu na nižším stupni gymnázia je integrovaný předmět přírodních věd, který žákům umožňuje komplexní pohled na přírodní zákonitosti a jevy.

Na vyšším stupni gymnázia (kvinta až oktáva) je vyučovacím jazykem angličtina a dále pak rozvoj znalosti francouzštiny, španělštiny, němčiny, případně dalšího z nabízených jazyků. Školní vzdělávací program zde vychází z požadavků rámcového programu pro česká gymnázia a dále pak z mezinárodního programu IB. V prvních dvou ročnících jsou žáci ve všech předmětech intenzivně připravováni na studium IB Diploma programu (DP), v rámci kterého si v posledních dvou letech vybírají svou specializaci a předměty pro mezinárodní maturitu.

Studium na OPEN GATE umožňuje po celou dobu studia v maximální míře využívat špičkové zázemí a vybavení. Výuka probíhá v moderně vybavených specializovaných učebnách. Budova školy, knihovny a koleje jsou pokryty wifi signálem pro přístup na internet. Součástí areálu školy jsou dále knihovna, divadelní sál (s multifunkčním využitím), dílny (keramická, textilní), výtvarný ateliér, hospodářský dvůr (koně, kozy a ovce), zoo koutek (s exotickou faunou a florou), hudební studio.

K dispozici je tělocvična v budově školy i moderně vybavená posilovna, nově též multifunkční hala. V areálu školy je vybudované hřiště s umělým povrchem (házená, odbíjená, košíková), fotbalové hřiště taktéž s umělým povrchem, běžecká dráha a vybavení pro další atletické disciplíny. Škola má vlastní bazén.

Koleje, které jsou součástí areálu školy, tvoří čtyři dvoupodlažní vzájemně propojené budovy, každá charakterizovaná určitou barvou. Oranžová a žlutá je určena pro dívky, modrá a zelená pro chlapce. Společným vstupním prostorem je rozlehlá hala s recepcí, místy pro posezení, nápojovými automaty, kulečnickem a stolním fotbalem.

Standardní apartmá zahrnuje vždy dva dvoulůžkové pokoje, koupelnu a toaletu. Nově vybudované jednolůžkové pokoje jsou určeny zejména nejstarším žákům, jejichž náročné studium vyžaduje dostatek soukromí pro přípravu.

Každá chodba je pak vybavena kuchyňkou s varnou deskou, mikrovlnnou troubou, rychlovarnou konvicí, kombinovanou chladničkou a automatickou pračkou. Na každém patře se nachází televizní místnost a odpočinkový kout s posezením a počítači připojenými k internetu.

Pokoje a společné prostory jsou zároveň pokryty wifi signálem pro připojení osobních počítačů žáků. (www.opengate.cz a Školní vzdělávací program Open Gate z roku 2009 a Vzdělávací program pro koleje z roku 2009)

1.3 Definice volného času

Pojem volný čas si může každý z nás vyložit po svém, ale všichni víme, že by to měla být doba, která je oddělená od času na povinnosti. *„Volný čas je doba, kdy člověk koná činnosti podle své vůle takovou intenzitou, aby si odpočinul, bez záměru produktivity pro prospěch společnosti.“* (Rekreologie, volný čas online). Ale je třeba říct, že to, co někteří považují za povinnosti, druhý vnímá jako svoji zábavu. Tedy neexistují hranice, které nám to budou jasně definovat, jde o individuální vnímání tohoto pojmu.

„V starověkém Řecku se začala rodit celá věda o rekreologii a volném čase. Charakteristickým rysem společnosti bylo vyzdvihování intelektuální činnosti nad rukodělnou práci.“ (Rekreologie, volný čas online). **Aristoteles** spatřoval v rozjímání radost a svobodu a pojmenoval jej **„scholé“**.

Zatím co ve středověku se stává volný čas podřadným a má víceméně pouze duchovní ráz, čas na modlitby a Boha. Renesance je již k volnému času příznivější, ale vnímá ho, stále jen jako odpočinek před další pracovní činností. Až v devatenáctém století se tímto tématem zabýval Karel Marx a významně se zasadil o objasnění problematiky volného času: *„Volný čas je stálá součást rozvoje člověka, chápe jej jako sféru lidské svobody – rozhodování a činnosti.“* (Rekreologie, volný čas online).

Joffre Dumazediera je člověk, který výrazně obohatil teorii volného času a můžeme ho považovat: „*Za klasika sociologie volného času.*“ (Rekreologie, volný čas online). Tím, že proběhla vědeckotechnická revoluce a výrazně se zkrátil čas na práci (pět pracovních dní), stává se ve dvacátém století z volného času fenomén.

„Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, dojíždění a další nutné mimopracovní (mimoškolní) povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti seburčující a sebevytvářející, jako odpočinek a zábava, rozvoj zájmové sféry, zlepšení kvalifikace, účast na veřejném životě.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Volný čas je stejně důležitý, jako jiné činnosti mladého člověka, proto by žáci měli rozvíjet i tuto stránku své osobnosti a také by měli trávit co nejvíce času v interakci s ostatními spolužáky, vychovateli, učiteli, rodiči a přáteli. Obzvláště velký význam v socializaci může mít pro žáky z dětských domovů (DD), neúplných či rozvrácených rodin.

V běžné pedagogické praxi se v poslední době čím dál více využívá alternativních metod a přístupů k výuce, což zabraňuje současnému pojetí školního systému, který je založen na biflování a odtažitém vztahu mezi žákem a učitelem.

V Open Gate jsme se připojili k tomuto pojetí školy, které odpovídá potřebě humanizace školy a většímu důrazu na potřeby osobnosti žáka. Naším záměrem je splnit požadavek J. A. Komenského, který apeloval na učitele, aby se škola stal „dílnou lidskosti“.

Proto chceme učit prostřednictvím originálních didaktických přístupů, vytvářet společné projekty a integrovat obsah učiva i mimo rámec tradičních vyučovacích předmětů. Toto nám umožňuje např. Globální výchova (dále jen GV).

V našem výchovném působení se zaměřujeme především na metody a přístupy, které nám GV nabízí. GV staví na celistvosti osobnosti žáka ve smyslu individua, tak ve smyslu sociální celistvosti. Během výchovného působení, které vede k takto rozvinuté osobnosti, využíváme netradičních cest učení, jako jsou herní aktivity, dramatická výchova a výtvarná výchova. Tento přístup pozitivně ovlivňuje citové vnímání žáků a prohlubuje jejich vědomosti a dovednosti. Žáci si lépe uvědomují příslušnost každého jedince k celku, pozitivně a nenásilně mění systém hodnot, který napomáhá vytvářet přátelské klima ve třídě, umožňuje hluboké

sebepoznání, poznání svého okolí a pozitivně ovlivňuje ukázněnost. (Pedagogická dokumentace z roku 2009)

1.4 Pojetí volnočasových aktivit na gymnáziu Open Gate

Na Open Gate se snažíme o to, aby naše výchova mimo vyučování měla co nejvíce **činnostní charakter, obsahovala** jak prvky **činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, tak činnosti sebeobslužné a přípravu na vyučování**. Přičemž kategorie činností sebeobslužných a příprava na vyučování patří mezi povinnosti každého žáka. Pro ostatní aktivity platí princip dobrovolnosti.

Odpočinkové činnosti

Slouží k odstranění únavy, načerpání nových sil. Patří mezi ně psychicky i fyzicky nenáročné aktivity, které můžeme zařadit kdykoliv během dne, kdy mají žáci volno. Vzhledem k netradičnímu rozvrhu hodin, budou tyto aktivity zařazovány i v průběhu vyučování. Naši studenti mohou jít na kolej, kde si mohou číst, nebo si hrát různé stolní hry, navštívit knihovnu.

Rekreační činnosti

Slouží k odreagování, odstranění únavy na čerstvém vzduchu. Patří sem náročnější pohybové aktivity nebo manuální práce. Pravidelné zařazování rekreační činnosti je nezbytné pro zdravý duševní a tělesný vývoj jedince. V areálu jsou k dispozici dvě hřiště, která mohou využívat, atletický ovál, možnost zahrát si fotbal, volejbal, nebo zajít do posilovny a bazénu.

Zájmové činnosti

V rámci zájmových činností dochází k uspokojování, rozvíjení a kultivaci specifických zájmů. Ideálem výchovy je rozvíjet žáky všestranně. (kroužky online, www.opengate.cz)

Veřejně prospěšné činnosti

Aktivity, které jsou zařazovány mezi veřejně prospěšné činnosti, probouzí v žácích pocit odpovědnosti a potřebu pomáhat druhým lidem, čímž se výrazně podílejí na formování kladných povahových vlastností a podněcování žádoucích sociálních vztahů. (dobrovolnictví online, www.opengate.cz)

Sebeobslužné činnosti

Chceme-li být úspěšní ve výchově, nesmíme opomenout důležitost dodržování denního režimu, být důslední, a mít velkou trpělivost. Zaměříme se na vedení žáků k samostatnosti v péči o vlastní osobu a okolní prostředí. (Pedagogická dokumentace z roku 2009)

Příprava na vyučování

Zahrnuje okruh činností, zaměřených na plnění školních povinností. Žáci si vypracovávají své úkoly a prohlubují své znalosti a dovednosti. Příprava na vyučování vyžaduje spolupráci všech, kteří se na ní podílejí a snaží se o to, aby žáci své znalosti prohlubovali zábavnou formou, hrou. Předpokladem tvořivého přístupu a promyšleného postupu při zabezpečování školní přípravy žáků, nám napomáhá plánování a cílevědomá spolupráce třídních učitelů, vychovatelů a ostatních pracovníků školy.

Důležitým faktorem je při přípravě na vyučování úzká spolupráce školy a kolejí (tzv. boarding houses). Jsem přesvědčena, že tato kooperace mezi učiteli a vychovateli je zásadní a plodná z hlediska rozvoje a výchovy žáků. Velmi efektivním způsobem lze zabránit zapomínání úkolů a je možno zlepšit studijní návyky a výsledky jednotlivců. Naproti tomu tradiční česká škola v tomto ohledu má pouze omezený vliv a je nucena spoléhat se na ochotu rodiny. Výsledky žáků (bydlících na kolejích) se zlepšují v závislosti na tom, jak rychle a kvalitně se podaří vypěstovat u jednotlivců studijní návyky a zvládnout studijní dovednosti.

Studium na boarding school přináší nespornou výhodu především pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami, pro které je možnost pomoci během vyučování i přípravy na něj velmi přínosná. Jsme si vědomi rozdílů mezi studenty, proto se snažíme hledat cesty, které vedou k individuálnímu přístupu. Veškeré působení pedagogických pracovníků vede studenta k dosahování co nejlepších výsledků

v rámci jeho schopností a možností. Učíme studenty plánovat si práci, pracovat zodpovědně a samostatně, splnit zadaná kritéria a odevzdat úkol v termínu.

1.5 Komunikace a mezilidské vztahy jako stěžejní prvek „zdravé školy“

Veškeré mezilidské vztahy se budují na základě komunikace. Vztahy jsou vzájemné, lidé se ovlivňují a vytvářejí tak určité **sociální klima, atmosféru**.

Naším úkolem je vytvořit ve škole co nejpodnětnější klima, které by kladně působilo na žáky. K tomu, abychom takovéto pozitivní prostředí vytvořili, musíme dodržovat určitá pravidla chování a být žákům vzorem. Jedině tímto způsobem se nám podaří předat určité **hodnoty a postoje**, které tvoří jádro výchovy. *„Osobní příklad, vzor, model často působí silněji než slovní působení, odměny a tresty. Dítě si vybírá a napodobuje určitý model, popřípadě se s ním identifikuje podle zákonů sociálního učení. Činí tak dobrovolně, bez nucení, často s obdivem a nadšením.“* (Čáp, Mareš, 2001)

Ve školním prostředí se vytváří široká síť vztahů, kde nejde jen o vztah **vychovatel – žák**, ale i o další vztahy.

Pedagogický pracovník (učitel, vychovatel)

- žák
- skupina žáků (třída)
- vychovatel/učitel
- pedagogický kolektiv (tým)
- nadřízený
- ostatní zaměstnanci školy
- rodiče

Tento výčet vztahů samozřejmě není konečný. Podstatné je, aby pedagog, vychovatel měl k žákům pozitivní vztah a dokázal je tak zaujmout a motivovat, že si mezi sebou vytvoří přátelský vztah založený na důvěře a vzájemné podpoře. Takto pojaté výchovné působení přivádí žáky k postupnému přijetí určitých hodnot a postojů, o které nám ve výchově jde. O těchto hodnotách nestačí jen mluvit, ale

spíše je důležité, aby je žáci v praxi viděli, vycítili a zažili. „*Způsob výchovy patří k zvlášť důležitým podmínkám ve vývoji osobnosti.*“ (Čáp, Mareš, 2001)

Z toho vyplývá, že osobnost a charakterové vlastnosti pedagoga jsou klíčovou otázkou. Je-li pedagog opravdový profesionál po stránce odborné i lidské, podaří se mu prvotní zvědavost žáků přetvořit na touhu poznávat a na konci stojí závazek žít podle určitého hodnotového systému (vzor pedagoga). Student by si postupně měl osvojit schopnosti a dovednosti svého pedagoga a být schopen podílet se sám na tvorbě programu a začít aktivně působit na další mladší jedince, pomáhat s jejich výchovou a vzděláváním.

1.5.1 Schéma výchovy prostřednictvím vztahu

Setkání žáka s pedagogem --- zaujetí osobností pedagoga --- **navázání vztahu**, v němž žák poznává **hodnoty a postoje** prezentované pedagogem --- přijímá je, žije podle nich --- nakonec je schopen tyto hodnoty předávat dále.

1.5.2 Vztahy mezi žáky školy

Usměrňovat a korigovat mezilidské vztahy není jednoduché, ale pedagog by měl být vždy ochoten pomoci a být svým konáním dobrým příkladem žakovskému kolektivu, který se učí, že konflikty můžeme řešit bez agrese. Nemusíme nikomu ubližovat ani se cítit bezmocní, či pociťovat sebelítost.

Žáci jsou rádi spolu, chtějí společně trávit co nejvíce času, bez ohledu na to, co dělají. Hlavní motivací je strávit určitý čas se svými vrstevníky, povídat si, objevovat nové věci, radovat se.

Důležité je stanovit určitá pravidla, která by žáci měli dodržovat. Požadavky na ně kladené je možné rozebrat a vysvětlit si, proč bychom se takto měli či neměli chovat. Tak předcházíme nevhodnému chování a ve škole panuje mezi žáky uvolněná **přátelská** atmosféra. Žáci mezi sebou často navazují přátelské vztahy, které mohou přerůst v celoživotní přátelství.

V předškolním a raném školním věku není potřeba přátelství tak výrazná, jde spíše o hledání vlastního já, uspokojování vlastních potřeb a vztahy mají krátkodobější charakter. V dospívání je potřeba přátelství intenzivnější, trvalejší a hlubší. V období

dospívání je pro mladé lidi nejdůležitější pocit sounáležitosti, vzájemné blízkosti a důvěry, toto nachází především mezi svými vrstevníky, které si vybírají nejen ve škole, ale také na mimoškolních aktivitách. V boarding school pak také mezi svými spolubydlícími a to i napříč ročníky. *„Vzájemnost je charakterizována jako schopnost sdílet pocity, názory i zkušenosti. Adolescenti tak hledají oporu a zázemí v nejistotě vlastních pocitů a názorů. Hlubší porozumění je založené na schopnostech adolescenta lépe se vcítit do pozice svého kamaráda. Na těchto dovednostech je také založen kvalitní oboustranně uspokojující vztah.“* (Vágnerová in Tioková 2006 online).

Tyto vztahy přetrvávají do dospělosti a mnohdy přetrvávají na celý život. Sdílené radosti i starosti na boarding school se nesmazatelně vrývají pod kůži daleko intenzivněji, protože i život na této škole je mnohem intenzivnější. Studenti jsou si mnohem blíží, neboť zde tráví většinu času, jsou motivováni si pomáhat, sdílet problémy, radosti i starosti a učí se sociálním dovednostem. *„Obě pohlaví si v adolescenci vybírají přátele podle jejich oblíbenosti. Ta je spojena se vstřícným chováním, dobrou schopností komunikace, smyslem pro humor, kladným emočním laděním, otevřeností a ochotou pomáhat. K získání oblíbenosti napomáhá i spontánnost v sociálním kontaktu. Adolescenti kladou především důraz na solidaritu, jistotu pozitivního ladění a akceptace.“* (Vágnerová in Tioková 2006 online).

V Open Gate žijí studenti osm let, jsou si mnohdy víc než přátelé, není výjimkou, že absolventi, kteří studují na univerzitách takřka po celém světě, pomáhají svým mladším „kolejním sourozencům“ v prvním roce jejich vysokoškolského života a jsou jim průvodci i v mnohých životních situacích. Současní i minulí studenti Open Gate jsou taková velká rodina, která se schází několikrát za rok a i přes velkou vzdálenost, jsou si velmi blízcí a zůstávají ve spojení. Nikdy neodmítnou pomoc, o kterou jsou požádáni.

1.5.3 Vztahy mezi žákem a vychovatelem

Komunikace mezi žákem a vychovatelem má jistá specifika která vycházejí z jeho činnosti. Vychovatel je v porovnání s učitelem v jiné pozici. Ve své práci není pevně vázán osnovami a může proto mnohem více vycházet především z potřeb

a přání žáků, čímž je vhodně a nenásilně ovlivňuje. Tak se pro žáky stává přítelem a rádcem, který co nejméně rozkazuje a zakazuje, ale spíše usměrňuje, pomáhá a podněcuje k činnosti. Žáky si vychovatel získává přitažlivým obsahem činností a svým osobním pozitivním vystupováním. Vychovatel je schopen žákům pozorně naslouchat a v případě nutnosti mu být morální a psychickou oporou. Nejvýznamnějším cílem jeho výchovného působení je připravit žáka, aby byl schopen fungovat jako samostatný a nezávislý člen společnosti.

Vychovatel se zároveň svým působením snaží co nejvíce podporovat vzájemnou komunikaci mezi žáky.

1.5.4 Vztahy mezi žákem a učitelem

Vzájemný vztah mezi učitelem a žákem je otevřený a důvěrný. Buduje se na dodržování předem dohodnutých pravidel a řádu. Učitel, přestože je náročný, je zároveň i spravedlivý a stálost jeho požadavků spolu s důsledností, vzbuzuje u žáků pocit klidu a bezpečí.

Zároveň je třeba zmínit, že se naši učitelé podílí i na mimoškolních aktivitách, čímž poznávají své žáky i v jiných situacích a stejně tak žáci je vidí v jiném světle. Přibližují se tak více pozici vychovatele.

1.5.5 Vztahy mezi učiteli

Učitelé se snaží navázat mezi sebou přátelské vztahy, které by vedly k další otevřené a tvůrčí činnosti. Snaží se o co nejvyšší podíl spolupráce a plně si uvědomují nutnost kooperace. Nikdy nekladou osobní zájmy před zájmy žáků či pedagogického kolektivu. Jsou schopni a ochotni pracovat v týmu.

1.5.6 Vztahy mezi učiteli a vychovateli

Učitelé a vychovatelé svým chováním ovlivňují klima školy, proto je nezbytné, aby si mezi sebou vytvářeli vztahy založené na vzájemném respektu a partnerské spolupráci. V rámci svých možností se snaží spolupracovat a předávat si důležité

informace, týkající se vývoje a prospěchu žáků. Vytvářejí společné projekty a pracují jako tým, nehledě na to že se často tyto role prolínají.

Jejich vztahy jsou přátelské a ve své práci se navzájem podporují a motivují. Radost z úspěchů žáků či kolegy a pozitivní naladění je jejich společným cílem.

1.5.7 Vztahy mezi školou a rodinou/zákonnými zástupci

Vztahy mezi školou a rodinou jsou otevřené a vstřícné. Učitelé a vychovatelé se snaží rodiče informovat nejen o prospěchu žáka, ale také o jeho dovednostech a nedostacích. Primární roli zde má třídní učitel a hlavní vychovatel. Škola se snaží s rodiči spolupracovat, čímž vytváří neformální pospolitost rodičů, jejichž děti navštěvují naši školu.

Žáci společně s učiteli a vychovateli prezentují svou práci v rámci Dnů otevřených dveří, vydáváním školního časopisu, vytvářením webových stránek školy s aktuálním děním a programem školy. Zároveň připravují divadelní představení, koncerty, výstavy, plesy, kde jsou rodiče a přátelé vítanými hosty. Jejich děti se na tyto okamžiky nesmírně těší a rodiče tak vidí, co všechno jejich děti v rámci školy dělají.

Rodiče/právní zástupci mohou se svým dítětem během týdne komunikovat prostřednictvím telefonu (mobilní telefon mohou žáci používat pouze mimo vyučování), e-mailu, či po dohodě s vedením školy navštívit své dítě/svěřence.

1.5.8 Vztahy mezi školou a veřejností

Škola spolupracuje s jinými výchovnými institucemi, zapojuje se do celostátních i mezinárodních projektů.

Zároveň úzce komunikuje s obcí Babice, kde je areál školy postaven a umožňuje místním občanům využívat krytý bazén a rozsáhlou knihovnu.

Na veřejnosti se prezentuje prací svých žáků – divadelní představení, koncerty, výstavy. (www.opengate.cz)

1.6 Prostředí Boarding school

Vzhledem k typu zařízení, které do určité míry nahrazuje žákům rodinu a kde žáci tráví celý den, žijí zde, je třeba brát v úvahu požadavky, jejichž dodržování přispívá k zachování zdraví. A protože zdraví nelze chápat jen jako nepřítomnost nemoci, ale jako stav duševního, tělesného a sociálního blaha jedince, pracuje pedagog tak, aby tyto požadavky splňoval. Snaží se dodržovat přiměřený **režim dne**, který odpovídá hygienickým normám, **rozvíjí dobré mezilidské vztahy**, čímž kladně ovlivňuje klima školy a atmosféru prostředí. Zajišťuje **vhodné materiální a prostorové vybavení** pro realizaci výchovy.

1.6.1 Režim dne

Požadavek **zdravé životosprávy** zahrnuje **pravidelnost, racionální stravování, střídání práce a odpočinku, pohybové aktivity, zájmové činnosti a pozitivní myšlení**.

Aktivity během dne jsou uspořádány tak, aby respektovaly kolísání výkonnosti jedince během dne, ale i týdne či během roku.

Důležitou součástí dne jsou **pohybové aktivity a zájmové aktivity**, které kompenzují dlouhé hodiny strávené ve třídě. Škola umožňuje žákům široký výběr těchto aktivit, z nichž si každý musí vybrat alespoň jednu disciplínu, které se chce věnovat. Zároveň zvyšujeme hodinovou dotaci tělesné výchovy o jednu hodinu týdně. Režim dne nám umožňuje zařadit pohybově-rekreační přestávkový program, kdy žáci mohou sportovat i mezi jednotlivými vyučovacími hodinami, během velké přestávky, která trvá 30 minut.

Nezanedbatelnou součástí denního režimu jsou činnosti spojené s **osobní hygienou a stravováním**. Během dne je nutné dodržovat pravidelný pitný režim, stravovat se pravidelně (5 x denně) a zdravě. Žáky vedeme k pěstování osobní hygieny.

K **regeneraci sil** v odpoledních hodinách je určen volný čas, který vede žáky k činnosti a aktivitě. V rámci školní nabídky si mohou vybrat z mnoha kroužků a strávit tak své volné chvíle ve společnosti svých spolužáků.

Po odpočinku následuje **příprava na vyučování, úkoly**. V tomto čase žáci samostatně studují a mohou si požádat o případnou konzultaci, či doučování.

1.6.2 Atmosféra, klima školy

Vhodné sociální podmínky se promítají do klimatu a atmosféry třídy, celé školy. Spolupráce studentů, učitelů a vychovatelů je proto samozřejmostí a nelze v ní spatřovat pouze zadávání úkolů učitelem a plněním zadání ze strany studenta. Spolupráci vidíme především v činnosti, kdy učitel přímo vtahuje žáky zábavnou formou do procesu poznávání, snaží se přijímat jejich řešení, argumentaci i kritiku a dává tak prostor pro sebereflexi.

Úkolem učitelů a vychovatelů je podnítit u žáků chuť k učení a neustále je motivovat.

Naše práce spočívá v tom, že chceme studentům učení „proměnit“ v zábavu, hru a potěšení. Školní hra se nám stejně jako v Komenského pedagogice stává univerzálním prostředkem sloužícím k jazykové výuce (mnohé z mimoškolních aktivit jsou vedeny v angličtině), učení ve všech oblastech, kultuře, chování a konečně i kontaktu školy s veřejností.

Školní hry mají do školní a mimoškolní práce vnést prvek hravosti, mají studenty osvěžit a pozitivně motivovat pro další práci.

U studentů vyšších ročníků předpokládáme, že tento způsob práce povede k rozvoji fantazie a snaze podílet se na přípravě mimoškolních aktivit a programů. Větší důraz bude kladen na samostatnou práci, výzkumy, organizování poznávacích expedic atd.

1.7 Kvalita, koncepce a efektivnost mimoškolních aktivit

- **Jasná filozofie** (propracovanost cílů, programů)
- **Kvalitní systém řízení a propojení jednotlivých aktivit** (participativní styl řízení, otevřenost)
- **Kvalitní realizační tým učitelé, vychovatelé** (vysoký stupeň angažovanosti, vstřícnost ke studentům, pozitivní přístup)

- **Převažuje progresivní didaktická koncepce** (pozitivní klima, využívání různých forem a metod výuky)
- **Další vzdělávání pedagogických pracovníků**

1.7.1 Klima školy ve volném čase

Termín „**klima**“ (učební prostředí – learning environment) označuje souhrn psychosociálních a fyzických charakteristik, které existují a působí v určitém edukačním prostředí, a které jsou účastníky tohoto prostředí vnímány a reflektovány.

V rámci volného času se klima nejčastěji vytváří v oblasti zájmových kroužků. Vzniká především ze sociálních vztahů mezi učiteli, vychovateli a studenty, mezi učiteli a vychovateli navzájem a studenty navzájem. Rozhodující roli zde hraje způsob komunikace mezi jednotlivými aktéry, způsob řízení a prostředí.

Důraz je kladen na rozvoj a posílení:

- Odpovědnost studentů za vlastní rozvoj.
- Smysl pro společenství.
- Důvěra a sebedůvěra.
- Posílení sebekontroly, řád a disciplína.
- Tolerance, ohleduplnost a takt.
- Smysl pro humor.

1.7.2 Příprava a vzdělávání pedagogů v rámci mimoškolních aktivit

Vychovatelé mají v mnoha ohledech jiné postavení než učitelé, ale v našich podmínkách se jejich role a kompetence v mnohém prolínají. Je třeba říci, že vychovatelé a učitelé zapojení do mimoškolní činnosti by ke studentům měli přistupovat více jako rádcové, pomocníci a kamarádi, kteří s nimi sdílí „dobré i zlé“, neboť při své práci nejsou tak vysoce svazováni osnovami a myšlenkou, co vše musí své studenty naučit.

Mají tedy ve své práci mnohem „širší“ pole působnosti, mohou více přihlížet k přáním studentů a zapojit je do vytváření programu mimoškolních aktivit (participace) a to především u starších ročníků.

Vzhledem ke skutečnosti, že vychovatelé a učitelé působí na své studenty každodenně, jsou na ně kladeny velké nároky z hlediska znalostí, dovedností, sebekontroly a kázně.

Motivace jedince ke všem činnostem je velmi důležitá. *„Motiv je jakýkoliv vnitřní činitel, který člověka nebo jiný organismus vede k aktivitě.“* (Říčan, 2008)
„Motivace je nezbytná pro jakoukoliv činnost člověka. Motivace je základním procesem, který umožňuje, aby docházelo u člověka k činnosti – k jakékoli aktivitě potřebuje člověk motiv. Ten vzniká zpravidla na základě vnitřních potřeb, které je nutno uspokojit, většinou také působí vnější pohnutky.“ (Hadj-Mousová, 2006)
„Potřeby rozdělujeme na primární (vrozené) a sekundární (získané). Svým způsobem se oboje prolínají (neuspokojení primárních potřeb, např. žízeň, hlad, apod. může působit negativně na proces uspokojování sekundárních potřeb).“ (Říčan, 2008)
„Jiným dělením (do určité míry navazujícím na předchozí) je rozdělení na potřeby biologické a psychické.“ (Nakonečný, 1996)

V naší práci, přípravě mimoškolních aktivit je proto nezbytné důležité umět pojmenovat a vymezit cíle vlastního pedagogického úsilí, v širším slova smyslu.

Je třeba svým vlastním příkladem probouzet ve studentech úctu k veškerému životu tak, aby se pravidlo jednání: „Co nechceš, aby se činilo tobě, nečiň ty jiným“ resp. „jednej s jinými tak, jak chceš, aby jednali oni s tebou,“ stalo způsobem života – životní normou.

1.7.3 Program mimoškolních aktivit

Vzhledem k tomu, že děti v kolejní škole tráví veškerý svůj volný čas během týdne (někdy i během víkendů), je potřeba postarat se i o smysluplnou činnost v době mimo vyučování. Při sestavování programu mimoškolních aktivit vždy dodržujeme následující pravidla:

- Zájmovou činnost propojujeme s vyučováním, snaha o „odstranění“ hranic mezi vzdělávacími předměty (program sestavujeme společně v týmu).
- Mimoškolní aktivity jsou vedeny v českém i anglickém jazyce (hlavně v prvních měsících, letech – snaha o co největší zdokonalení AJ)
- Znalosti a dovednosti získané během mimoškolních aktivit využíváme ke zkvalitnění výuky.

- Pro vedení zájmové činnosti využíváme specializace jednotlivých vychovatelů a učitelů (součástí kontraktu každého pedagogického pracovníka je spolupracovat v oblasti zájmové činnosti).
- Zachováváme princip dobrovolnosti.
- Ke studentům přistupujeme individuálně.
- Pracujeme v heterogenních skupinách (z hlediska věku, pohlaví...).
- Studenti mají možnost podílet se na přípravě programu (participace).

Veškeré dění mimo vyučování je v Open Gate koncipováno do dvou programů, které jsou součástí života všech studentů a splňují výše uvedené požadavky.

EDIE - Cena vévody z Edinburghu je dobrovolný mezinárodní program, který založil v roce 1956 princ Philip, vévoda z Edinburghu a který je adaptován na různé země, různá prostředí. Filozofií programu je rozvíjet mladé lidi v různých směrech, motivovat je ke splnění daných cílů, naučit je aktivně využívat volný čas a vzájemné spolupráci, to vše na základě zážitkové pedagogiky a myšlenkách německého pedagoga Kurta Hahna.

Program si klade následující cíle – zdokonalení sebe sama, podpora svého osobního růstu, objevení skrytého talentu nebo jeho rozvoj, posílení iniciativy, smyslu pro týmovou práci, poznávání životního stylu a kultur jiných zemí (během expedic a výměnných pobytů), zažít zábavu.

Je také třeba zmínit, jaké jsou hlavní oblasti, kterým se mladiství mají věnovat, ve kterých se mají zdokonalovat ve svém volném čase (dobrovolnost a věnování se dané aktivitě ve volném čase je jedním z podstatných bodů programu). Tyto kompetence lze shrnout následovně – rekreační sport (dle možností a zájmu jedince), praktické dovednosti (mezi ně patří např. některé ze zmíněných mimoškolních aktivit, jako hra na hudební nástroj, konkrétní práce na počítači, výtvarná činnost atd.), pomoc druhým (toto je jednou z velmi podstatných součástí programu, o které se ještě zmíním v příští kapitole. Do této kategorie můžeme zařadit činnosti, kterými nějakým způsobem zajišťujeme pomoc druhým bez očekávání jakékoliv odměny, např. pomoc v domech pro seniory, doučování v dětských domovech, ale i úklid zaneřádaného lesa) a podniknutí společné expedice (ta musí být předem řádně naplánována a později vedoucím programu schválena; vedoucí

této aktivity by měl před expedicí zabezpečit účastníkům základní instrukce pro pobyt v přírodě - orientace v krajině podle mapy, základy tábornictví, první pomoc, příprava jídla apod.).

Některé činnosti mohou probíhat organizovaně (jako mimoškolní aktivity, atd.) jindy je zájem účastníka natolik specifický, že se zájmu věnuje individuálně. Přesto by mělo docházet k pravidelným konzultacím s vedoucím programu, důležité je osobní zlepšení v daném oboru. Je nutno dodat, že účastníci by neměli předem stanovenou činnost měnit, protože cílem je také schopnost vytrvání v dané aktivitě.

Tohoto programu se mohou zúčastnit jedinci mezi 14 a 25 roky a po dosažení daných kritérií lze získat ocenění – bronzový diplom (od 14 let), stříbrný diplom (od 15 let), zlatý diplom (od 16 let). Pro splnění jednotlivých diplomů musí každý účastník splnit závazná kritéria:

Bronzový diplom – účastník splní 3 měsíce služby, 3 měsíce věnování se sportu a dovednostem (+ další 3 měsíce v jednom z vyjmenovaných oborů), podmínkou je také účast na dvoudenní expedici, během které je nutno ujít 24 km.

Stříbrný diplom – služba, sport a dovednosti se prodlužují na 6 měsíců (+ dalších 6 měsíců v jednom z oborů), i zde je podmínkou účast na expedici, která tentokrát trvá 3 dny a během níž je nutno ujít 48 km).

Zlatý diplom – je nejnáročnější nejen na fyzické síly účastníků, ale i na pevnou vůli a výdrž věnovat se činnostem, které si jedinci vybrali. I zde platí - služba, dovednost a sport dle výběru, s délkou trvání 12 měsíců (+ dalších 6 měsíců v jedné z činností), expedice trvá v tomto případě 4 dny a účastníci musí ujít alespoň 80 km. Navíc je tato nejvyšší cena doplněna o akci s pobytem v délce nejméně 5 dní (mladistvý musí strávit čas na jemu neznámém místě spolu s neznámými lidmi, se kterými plní společný úkol, např. jako instruktor na dětském táboře).

Účastníci programu nemusí plnit předchozí stupně, pokud chtějí začít rovnou s nejvyšší úrovní programu (samozřejmě s ohledem na věk), přesto je tento postup doporučován. Pakliže dojde „k přeskočení“ nějaké úrovně, dochází k modifikaci délky trvání jednotlivých aktivit dle předem stanovených parametrů.

Obrovskou výhodou programu je fakt, že je otevřen všem organizacím a zařízením (školským i neškolským), které pracují s dětmi a mládeží. Po prověření organizace a získání licence k provozování programu (organizace se zavazuje k dodržování mezinárodně stanovených pravidel) je nutno zvolit si vedoucího programu a jeho náhradníka, popř. pomocníka, kteří budou na celý průběh dohlížet.

Budou také lidmi, kteří by měli poradit a pomáhat zájemcům o program nebo aktivním účastníkům. Úkolem vedoucích a jejich pomocníků je kromě nápomoci také motivování účastníků programu (vezměme v úvahu, že pro děti a mládež v tomto věku je velmi často obtížné aktivně vytrvat u nějaké činnosti) a nutná administrativa. Mimo již zmíněné výhody rozvoje osobnosti u jednotlivců, plnění náročnějších a dlouhodobějších úkolů má tento program ještě jednu velkou výhodu. Udělení tohoto diplomu je především na univerzitách v zahraničí (samozřejmě obzvlášť ve Velké Británii) velmi pozitivně a vysoce hodnoceno, protože už získání diplomu samo o sobě má jistou vypovídací hodnotu z ohledu na kvalitu účastníka programu. (Program pro mládež online, Cena vévody z Edinburghu online, www.opengate.cz)

Projekt CAS (Creativity, Action and Service) Tento program je součástí jádra kurikula mezinárodně uznávané zkoušky IB (podstatně náročnější obdoba české maturity). V mezinárodním prostředí je dobrovolnická práce často hodnocena výše než v našich podmínkách. Proto se také tvůrci tohoto dnes již desítky let starého programu (počáteční myšlenka se zrodila už v r. 1948 a byla dovedena k úspěšné aplikaci asi o dvacet let později ve Švýcarsku – důvodem pro vytvoření programu byla možnost zajištění kvalitního vzdělání v různých zemích světa se stejným programem a možnosti transferu jednotlivců v případě potřeby, což bylo obzvlášť důležité pro děti diplomatů; program je dnes k dispozici v mnoha zemích světa) nespokojili s „pouhým“ dosažením akademické excelence, ale cílem bylo zajištění kompletního vzdělání, které se podílí na rozvoji osobnosti jako celku.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že CAS je **povinný pro všechny žáky**, kteří chtějí své středoškolské studium uzavřít mezinárodně uznávanou zkouškou IB.

Creativity je chápána ve smyslu široké nabídky uměleckých aktivit, zvlášť hudebních, výtvarných, ale také tanečních i nejrůznějších dalších způsobů kreativního vyjádření, jako např. formou designu.

Action zahrnuje fyzické úsilí nejen ve smyslu sportovního výkonu, ale také s ohledem na zdravou stravu a zdravý životní styl, lze sem zařadit i fyzickou práci, kdy se účastník podílí na vysazování stromků nebo se zúčastní kurzu první pomoci atd. Přijímány jsou i expediční aktivity z již zmíněného EDIEho.

Service je vlastně obdobou již zmíněného dobrovolnictví, kdy je účastník svým příspěvkem schopen zlepšit život lidem ve svém okolí (především těm nějakým způsobem znevýhodněným), je ochoten pracovat pro charitu nebo být prospěšný

životnímu prostředí, ve kterém žije. Rozměr této akce nemusí být pouze lokální, ale může být mezinárodní (což ovšem klade zvýšené nároky na organizátora nebo vedoucího projektu).

Návrhy všech aktivit by měly vycházet z jedincových zájmů a vlastní iniciativy, je zde však možnost porady s organizátorem nebo vedoucím aktivit.

Účelem účasti na CAS je příležitost pro experimentální učení. Účastník tohoto programu by měl rozvíjet své znalosti a schopnosti tak, aby tím obohatil nejen sebe, ale i ostatní. Měl by se naučit sebekázni, vytrvalosti a trpělivosti, rozvoji ducha po všech stránkách, naučit se kromě přijímání také dávat.

CAS má přísná a striktně daná kritéria. I zde má své pevné místo časová otázka – tento program má minimálně předepsanou délku, kterou musí všichni účastníci dodržet. Pro úspěšné absolvování kurzu a jeho hodnocení je minimum 18 měsíců.

Důležitou součástí kurzu je hodnocení koordinátora CAS (a přijmutí hodnocení žákem) a sebehodnocení účastníka programu IB (účelem je schopnost sebekritiky, zhodnocení svých předností a nedostatků atd.). Žák by si během celého programu měl vést deník s podrobnými záznamy i obrazovou dokumentací, který navíc dodržuje předem stanovená kritéria (také listy s kritérii na sebehodnocení jsou předem dané). (Pedagogická dokumentace z roku 2009, IB Programme online, CAS online, www.opengate.cz)

2 Empirická část

2.1 Design výzkumu

Tento výzkum se zaměřuje na zmapování korelace mezi volnočasovými aktivitami žáků boarding school a jejich přátelskými vazbami.

K volbě tohoto tématu mě přivedlo mé dlouholeté působení na boarding school v pozici vychovatele. Opakovaně jsem měla možnost sledovat a účastnit se procesu začleňování nových studentů do stávajícího kolektivu boarding school. Sledovala jsem jejich nelehký boj s adaptací na nové prostředí i srovnání se s odloučením od rodiny a dosavadních přátel. O to více mě pak fascinovala hloubka a rozměr vztahů v tomto prostředí vzniklých.

Tak, jak jsem denně sledovala nové i dlouholeté studenty školy, jsem si stále častěji kladla otázku, zdali opravdu existují faktory, jimiž se liší „přátelství“ žáků boarding school od vztahů mezi dětmi běžných škol. Uvědomovala jsem si, že prostředí boarding school není specifické pouze pro jeho žáky, ale i pro nás pedagogy a vychovatele, kteří zde pracujeme. I my se musíme srovnávat s novými výzvami, které nejsou pro naše kulturní prostředí běžné. Jen obtížně hledáme odborné studie, jimiž bychom se mohli obohatit a posunout se tak dále ve své práci. Pochopitelně existuje spousta zahraničních publikací a výzkumů, o něž se lze opřít, avšak rozdílnost naší kulturní tradice a tradice zemí, pro něž je existence boarding school typická, nezanedbatelně ovlivňuje možnost přenesení závěrů těchto prací do našeho prostředí. Rozhodla jsem se proto, že chci sama prozkoumat povahu přátelských vztahů mezi žáky boarding school, konkrétně pak vliv mimoškolních aktivit na budování a hloubku těchto vazeb.

Po zvážení všech praktických hledisek jsem jako stěžejní výzkumné metody zvolila **dotazník a rozhor**. A to hned z několika důvodů, které zde stručně uvedu:

Dotazník:

- Lze i s omezenými časovými možnostmi zadat všem studentům pobývajícím na kolejích, aniž by byla výrazně narušena výuka ve škole nebo naopak volný čas studentů.
- Zároveň umožňuje zachovat potřebnou anonymitu a bezpečnost při zodpovídání osobně laděných otázek. Mnohé studie ukazují, že

možnost anonymity dotazovaného při provádění výzkumu, je zásadním faktorem pro autenticitu odpovědí a relevantnost studie. Fučík ve své práci píše: „Dotazník, který vyplňuje respondent sám, je mnohem méně náročný než rozhovor. Lze ho uplatnit na relativně velkém území za relativně krátký čas. Anonymita respondentů je zaručena a pravděpodobnost vlivu výzkumníka je nízká.“ (Fučík in Lazarová, 2011 online.).

- Dotazníková forma zároveň umožňuje jednoznačně a efektivně postihnout zkoumané kategorie a zároveň odstupňovat míru jejich vlivu.

Otázky zvolené do dotazníku budou směřovat do dvou hlavních tematických skupin – první jsou mimoškolní aktivity, druhou a pro tuto studii stěžejní sociální vztahy v boarding school – přátelské vazby, povaha vztahu třída- kolež-mimoškolní aktivity, hloubka vazeb v průběhu času.

Vlastní zkušenost práce vychovatele mě přivedla k úvaze doplnit samotný rozbor dotazníků o postřehy z rozhovorů s vychovateli. Kmenový vychovatel tráví se svojí skupinou spoustu času, má možnost sledovat žáky a poznávat je v nejrůznějších situacích. Pomocí rozhovorů chci zjistit, jaké formativní faktory podílející se na vzniku přátelství spatřují oni. Jakou roli připisují volnočasovým aktivitám v rámci boarding school, s důrazem na podíl u těchto aktivit při utváření přátelství mezi žáky.

Rozhovor jako výzkumná metoda s sebou přináší především nespornou výhodu možnosti okamžité reakce a přizpůsobení otázek situaci. Zároveň však je nejvíce zatížen možností vzniku chyby zkreslením odpovědí či ovlivněním respondenta osobou výzkumníka. Proto jsem zvolila formu polostrukturovaného rozhovoru, abych alespoň částečně zachovala shodnost podmínek pro všechny tázané. Jak píše Hendl: „Není nutné zdůrazňovat, že vedení kvalitativního rozhovoru je umění i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu. Pro správné řazení otázek neexistují pravidla. Musíme dbát pouze na to, aby otázky byly srozumitelné a jasné, stejně tak se nesmí pokládat více otázek najednou. Vedeme-li rozhovor správně, tak tazatel i jeho partner cítí, že jde o dvoustrannou rovnocennou komunikaci.“

Pro udržení důvěry, by měl tazatel zpovídanému poskytnout příslušnou informaci o účelu otázky. Ačkoli tazatel zůstává neutrální vůči obsahu, musí vhodně podněcovat respondenta, aby mu svěřoval další podrobnosti“ (Hendl, 2005 online).

2.2 Zadávaný materiál

2.2.1 Dotazník

Při sestavování tohoto materiálu jsem se držela několika základních kritérií.

Prvním z nich byl rozsah celého materiálu. Bylo nutné, aby jeho vyplnění nezabralo více než 15minut, tedy pouze třetinu vyučovací hodiny. Toto kritérium jsem se snažila splnit vhodným formulováním otázek tak, aby se na ně dalo odpovědět pouze krátkými větami. Zároveň jsem regulovala i samotný počet otázek, tak, abych získala nutné informace a zároveň nezabředávala do detailů. Dalším a pro tuto práci nejdůležitějším kritériem bylo dodržení ideového rámce práce. Tedy zformulovat otázky tak, abych získala data, díky nimž zmapuji vztah mezi volnočasovými aktivitami a přátelskými vazbami mezi žáky boarding school. Posledním a neméně důležitým faktorem byla „atraktivita“ celého materiálu. Klást takové otázky, na něž bude pro žáky zajímavé odpovídat.

Při analýze a vyhodnocování materiálu jsem pak zaznamenávala různorodost či naopak četnost jednotlivých odpovědí. Abstrahovala jsem pro práci důležitá data.

2.2.2 Profil jednotlivých tříd

Výše představený dotazník jsem zadávala ve všech třídách Open Gate gymnázia.¹ Tedy žákům docházejícím do ročníků primy až oktávy. Přičemž ročníky prima a sekunda jsou na škole paralelně po dvou třídách a vzájemně se mezi sebou nijak neliší.

Nyní uvedu bližší informace o charakteru jednotlivých tříd gymnázia. Ten odpovídá základní myšlence, s níž škola vznikala, tedy poskytnout kvalitní vzdělání studijně nadaným dětem a mladým lidem, bez ohledu na jejich sociální status. Tomu

¹ Žáci základní školy Open Gate se studie nezúčastnili, neboť základní škola již nemá charakter boarding school.

odpovídají i přijímací zkoušky na OG, které se skládají z testu studijních předpokladů, IQ testu a rozhovoru. Studenty, kteří jsou následně na školu přijímáni, můžeme tudíž označit jako intelektově nadprůměrné. Zároveň však 70% z nich pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí, tedy z dětských domovů, pěstounských či neúplných rodin nebo i úplných rodin s velmi nízkými příjmy. Zbýlých 30% pak tvoří také nadaní žáci, jejichž rodiče však školné plně hradí. V posledních letech škola otevřela své brány vedle kolejních studentů také denním studentům, tedy těm, co do školy docházejí pouze na výuku. Ty jsem však vzhledem k povaze této studie z výzkumu vyjmula. Proto všechna data, která budu v následujících částech práce uvádět, se týkají pouze kolejních studentů OG gymnázia.

2.3 Postup zadání výzkumu

2.3.1 Zadávání dotazníku

Jako první byl žákům předložen dotazník. Ve všech třídách jsem zadávala materiál pouze já. Považuji tento fakt pro celou validitu výzkumu za zásadní a to hned z několika důvodů:

- Všichni žáci mě osobně znají. Odpadá tedy jako faktor ovlivňující výsledky neznalost osoby examinátora.
- Zároveň jsem tak zajistila, že materiál byl ve všech třídách předkládán stejným způsobem a že žáci byli se zadávaným materiálem dostatečně obeznámeni.
- Jako poslední a neméně důležitý faktor bych uvedla, že jsem žáky obeznámila s důvodem zadávání materiálu, tedy že se tak podílí na výzkumu sloužícím k vypracování bakalářské práce. Tento fakt považuji za důležitý pro samotnou motivaci žáků dotazník vyplnit.

Samotný materiál jsem zadávala buďto v rámci vyučovací hodiny, nebo během odpoledne na kolejích školy a to vždy na závěr preptime, tedy času, který mají žáci pevně stanoven pro přípravu na školu. Důsledně jsme dbala na to, abych svým výzkumem neomezovala volný čas žáků.

2.3.2 Rozhovor s vychovateli

Při sestavování tohoto výzkumu jsem předpokládala, že pro následnou interpretaci získaného materiálu bude zajímavé doplnit fakta vyplývající z analýzy dotazníků zadávaných žákům jednotlivých tříd o rozhovory s jejich kmenovými vychovateli.

Mohla bych tak porovnat, zdali některé postřehy vychovatelů budou korelovat s analýzou dat získaných od studentů, či naopak, zda se v některých aspektech budou zásadně lišit. Jednalo se zejména o informace týkající se: koníčků žáků, charakteru jejich přátelských vazeb, povaze vztahů žáků napříč ročníky, pevnosti a stálosti jejich přátelství.

Musím však podotknout, že realizace samotné studie ukázala, že rozhovory s vychovateli nepřinesly žádné nové nebo nečekané poznatky. Pouze potvrdili to, co vyplynulo z materiálů sebraných od studentů. Nepovažuji proto za přínosné, více se tímto materiálem zabírat v dalších částech mé práce. Spíše to beru jako zajímavou zkušenost pro případné další studie a sama pro sebe si pokládám otázku, jak bych postupovala v budoucnu při sestavování podobného výzkumu. Domnívám se, že pokud bych chtěla docílit hlubšího vhledu do problematiky i jiným způsobem, než pouze skrze dotazníky zadávané studentům, musela bych pracovat v teamu, dohromady s kolegou, který by sbíral postřehy a zkušenosti jako nezávislý pozorovatel. Etnografický přístup bezesporu otevírá naprosto jiné a nové možnosti, avšak zároveň je časově a organizačně natolik náročný, že je velmi obtížné jej realizovat na úrovni studentské práce. A to nejen z důvodů časových možností případných realizátorů takové studie, ale především ze strany školy, takto se dobrovolně otevřít cizímu člověku.

2.4 Prezentace sebraného materiálu

Při zpracovávání sebraného materiálu jsem postupovala tak, že jsem si ke každé zadávané otázce sepsala odpovědi, které se u ní vyskytly a to od všech studentů školy. V případě stejného typu odpovědi jsem označovala frekvenci této odpovědi. Zároveň jsem však pečlivě dbala na to, abych rozlišila, zdali se jedná

o odpovědi z jednoho ročníku, tedy od spolužáků, nebo naopak o odpověď studenta jiného ročníku. V takovém případě jsem si poznačovala, o jaký ročník jde.

Pro větší přehlednost a lepší orientaci v předkládaném materiálu, jsem se nakonec rozhodla prezentovat sebraný materiál rozdělený do dvou hlavních skupin. Tedy materiál sebraný od žáků nižšího gymnázia (prima-kvarta) a materiál sebraný od žáků vyššího gymnázia (kvinta-oktáva).² Toto rozdělení navíc přesně vychází z vnitřního systému členění žáků na gymnázium Open Gate. (akademický profil školy online, www.opengate.cz). U každé z výše uvedených skupin jsem následně postupovala po jednotlivých otázkách a rozebrala odpovědi, které se zde objevily.

Při rozboru samotných odpovědí žáků, jsem si všimla dvou hlavních aspektů:

- **obsahové stránky odpovědi**, charakterizované především zachycením nosné myšlenky, srozumitelností odpovědi, emočním podbarvením, frekvencí odpovědi a podobně;
- **formální stránky odpovědi**, kterou žáci preferovali, tedy zdali volili spíše jednoslovné odpovědi, či naopak odpovídali spíše ve větách.

2.4.1 Žáci nižšího gymnázia

V této části práce představím materiál sebraný od žáků nižšího gymnázia. Nejdříve budu postupovat po jednotlivých otázkách, po té shrnu sebraný materiál jako celek.

1. Jste spokojeni s vaším životem ve škole a na kolejích a proč.

Všichni studenti shodně odpovídali, že jsou spokojeni se životem jak ve škole, tak na kolejích, přičemž více rozebírali důvody vedoucí ke spokojenosti s pobytem na kolejích. V případě školní spokojenosti se shodně objevovaly převážně dva hlavní důvody a to atraktivita a zábavnost školní výuky a dobré vztahy s vyučujícími.

Co se týče kolejního života, tak i zde se objevily dva hlavní zdroje spokojenosti studentů. Prvním byl samotný život na kolejích, druhým pak

² Podle stejného klíče budu postupovat také v části Interpretace materiálu.

samostatnost od rodiny. Mezi hlavní klady života na kolejích studenti uváděli možnost být neustále se svými kamarády, více času na učení a přípravu na školu, možnost kdykoliv se poradit se svými spolužáky, dobrý vztah s vychovateli. Pokud studenti uváděli rodinné důvody, jednalo se především o možnost osamostatnit se od rodiny, celkové zlepšení rodinných vztahů, nabití větší volnosti a svobody než měli doma.

Jako jediné negativum života na kolejích uvedli někteří studenti příliš mnoho pravidel a omezení. Případně nesmyslná pravidla.

2. Změnil se váš život během studia na kolejní škole? Pokud ano, jak.

Devadesát procent studentů shodně zmiňovalo, že se jejich život pobytem na kolejích velmi změnil. Přičemž hlavní důvody, které uváděli, nesli jak pozitivní tak negativní konotace. Mezi ty s pozitivním obsahem patřilo shodně jako ve výše uváděné otázce osamostatnění od rodiny a s tím související nabití větší zodpovědnosti vůči vlastním povinnostem. Tento aspekt života na kolejích byl uváděn velmi často. Několik studentů také uvedlo, že se museli naučit více vycházet s lidmi.

V této otázce se zároveň objevilo mnohem více odpovědí s negativními konotacemi. Někteří studenti uvedli, že nezvládají tolik samostatnosti, především pak v oblasti učení. Dva studenti zmínili, že se na kolejích zhoršilo jejich chování. Tři studentky zmínily, že jsou nyní mnohem línější. Často také studenti uváděli, že vidí mnohem méně rodiče a své bývalé kamarády.

Zajímavé je, že zatímco v předchozí otázce bylo osamostatnění od rodiny vnímáno čistě pozitivně, zde studenti uváděli malý kontakt s rodinou jako negativum. Dále některým studentům také nevyhovuje nedostatek soukromí na kolejích. Co se týče samotného studia, zde ani jeden ze studentů neuvedl jediné negativum.

3. Nejblížejší kamarády jste našli mezi lidmi:

a) ze třídy b) spolubydlícími c) z kroužků d) ostatní spolužáci

U této otázky jednoznačně převažovala odpověď A, tedy že nejvíce kamarádů našli žáci mezi svými spolužáky. Druhou nečastější odpovědí pak bylo B, tedy mezi svými spolubydlícími. Na předposledním místě se objevila odpověď D,

ostatní spolužáci. Nejméně žáci zmiňovali, že své kamarády našli na kroužcích.

4. Podle jakých kritérií vybíráš své nejbližší kamarády?

U této otázky se shodně a napříč všemi ročníky nižšího gymnázia objevovaly dvě dominantní oblasti odpovědí. V první z nich žáci akcentovali *chování dotyčného k nim, vzájemnou shodu a respekt*, něco, co můžeme nazvat jako *faktor důvěry*. Druhá dominantní oblast se týkala vlastností, jakými jsou *smysl pro humor, zábavnost, společné ladění a shodné záliby*. Někteří žáci ještě konkrétně vypichovali aspekty jako *inteligence, sympatičnost, osobnost*.

5. Vídáš se s lidmi, s kterými docházíš na společné zájmové činnosti, také mimo ně? A proč?

Valná většina studentů shodně odpovídala, že se s kamarády z kroužků vídá i mimo samotnou zájmovou aktivitu. Žáci zmiňovali, že se co nejvíce snaží se s těmito lidmi i jinak provázat. Chodí spolu například na večere, procházky, někteří dokonce společně plánují víkendy strávené na kolejích nebo dohromady sdílejí bydlení.

Pouze pět studentů uvedlo, že se s lidmi z kroužků více nevidají. Jeden student uvedl, že se mimo zájmovou činnost vídá pouze s lidmi z Open Gate.

6. Nacházíš si kamarády i napříč ročníky? Kde jste se seznámili?

Stejně jako výše i v případě této otázky se studenti svorně shodovali na odpovědi, a to, že se velmi kamarádí i napříč ročníky. Přičemž dominovaly vazby se studenty ve věkovém rozmezí o rok či dva mladšími nebo naopak staršími.

Co se týče míst, nebo sociálních situací, v nichž se studenti nejvíce seznamují, drtivě převažovaly právě kamarádství navázaná v rámci zájmových činností (kroužků).

Na druhém místě se pak objevily koleje školy a společné bydlení. Na třetím místě shodně figurovalo společné dojíždění do školy, respektive seznámení při cestě do školy a navázání přátelství přes stejné kamarády na Facebooku.

Pouze tři studenti školy uvedli, že nemají žádné přátele z jiných ročníků.

7. Myslíš si, že tvé vztahy z mimoškolních aktivit jsou trvalejšího charakteru?

Dvě třetiny dotazovaných studentů uvedly, že předpokládají, že přátelství navázaná v rámci mimoškolních aktivit budou trvalejšího charakteru a také budou lépe odolávat času.

Jedna třetina studentů si nemyslí, že by takto vzniklé vztahy měly trvalejší charakter. Z odpovědí těchto studentů bylo zřejmé, že zde však hovoří o přátelství navázaných buďto, před nástupem do gymnázia Open Gate, nebo v rámci kroužků, na něž docházejí mimo tuto školu.

8. Stýkáš se s kamarády i po té, co odešli z kolejni školy? Jak často?

U poslední otázky dotazníku dvě třetiny studentů uvedly, že se nevidají se studenty, kteří školu opustili. Někteří však zmínili, že by chtěli a je to způsobeno pouze vzájemnou vzdáleností.

Jedna třetina studentů uvedla, že se vidá s bývalými spolužáky i po jejich odchodu a to především v rámci školních akcí pro veřejnost (festival Blue Van, Vánoční besídka).

Shrnutí materiálu:

Lze říci, že mezi žáky nižšího gymnázia panovala poměrně velké shoda v jejich odpovědích a to jak po obsahové tak formální stránce. Většina žáků odpovídala spíše v kratších větách nebo za pomoci jednoslovných výčtů. Odpovědi žáků byli srozumitelné, věcné a výstižné, emoční ladění se vyskytlo jen zřídka.

2.4.2 Žáci vyššího gymnázia

Stejně jako v případě nižšího gymnázia i nyní nejdříve představím sebraný materiál dle jednotlivých otázek.

1. Jste spokojeni s vaším životem ve škole a na kolejích a proč.

Více než devadesát procent studentů uvedlo, že jsou se svým životem ve škole a na kolejích velmi spokojeni. Jedna studentka dokonce použila výrazu, že to zde miluje. Hlavní důvody, které uváděli, lze rozdělit do dvou

skupin, první se vztahuje k výuce a prostředí školy, druhá pak ke kolejnímu životu. Na škole žáci oceňují především zábavnost výuky a to, že se zde mnohé naučili. Na kolejích pak vyzdvihují těsný život s přáteli, atmosféru kolejí, vstřícné a přátelské vychovatele. Možnost naučit se být samostatný, nezávislý na rodině.

Dva studenti uvedli, že se jim život ve škole líbí jak kdy. Zdůrazňovali, že jim chybí rodina a nejsou spokojeni se vztahy mezi mladšími a staršími studenty.

Dva žáci pak uvedli, že se jim ve škole a na kolejích nelíbí, cítí se zde izolováni, chybí jim soukromí. Jeden student dokonce použil výraz, že školu nenávidí.

2. Změnil se váš život během studia na kolejní škole? Pokud ano, jak.

I v případě této otázky více než devadesát procent studentů potvrdilo, že se jejich život pobytem na kolejích změnil. Přičemž uváděli jak důvody pramenící z jejich osobnostních změn, ke kterým v průběhu studia došlo, tak příčiny podložené vnějšími faktory. Mezi nejvýraznější osobní změny uváděli, že zde nabyli potřebný řád, naučili se učit, zorganizovat si volný čas, dokážou nyní lépe komunikovat s lidmi, zlepšili své chování k rodině. Z vnějších faktorů uváděli především omezení ostatních mezilidských vztahů a bývalých zájmů na prostředí gymnázia Open Gate.

Dva studenti uvedli, že se jejich život nijak nezměnil.

3. Nejblíží kamarády jste našli mezi lidmi:

a) ze třídy b) spolubydlícími c) z kroužků d) ostatní spolužáci

Naprostá většina studentů uvedla, že nejblíží kamarády našla mezi lidmi ze třídy a spolubydlícími, případně ostatními spolužáky.

4. Podle jakých kritérií vybíráš své nejblíží kamarády?

Pokusím-li se nějakým způsobem „roztřídit“ kritéria, podle nichž si studenti vybírají své přátele. Mohu je rozdělit do dvou hlavních skupin. První velká skupina zahrnuje *povahové a osobnostní vlastnosti dotyčných*, druhá pak jejich *vystupování a chování*.

Mezi důležité vlastnosti studenti nejčastěji uváděli inteligenci a pružnost myšlení, smysl pro humor, podobné ladění, empatičnost a komunikativnost, sociální citění, důvěryhodnost sebevědomí. Co se týče vystupování dotyčných, tak zde dominovalo férové chování, podobné názory a zájmy. Někteří studenti uváděli, že se při výběru přátel řídí něčím, co můžeme nazvat jako „šestý smysl“.

5. Vídáš se s lidmi, s kterými docházíš na společné zájmové činnosti, také mimo ně? A proč?

Osmdesát procent studentů uvedlo, že se vídá s lidmi ze zájmových činností i mimo ně. Mezi hlavní důvody uváděli fakt, že se z nich stali přátelé. Mnohdy zároveň zmiňovali, že na kroužky dochází se svými spolužáky ze třídy.

Někteří zdůrazňovali, že s těmito lidmi mají více společného. Dvacet procent studentů uvedlo, že se s lidmi z kroužků mimo aktivitu nevidá. Mezi hlavními důvody uvedli buď fakt, že jim tito lidé nejsou blízcí, nebo že preferují individuální volnočasové aktivity.

6. Nacházíš si kamarády i napříč ročníky? Kde jste se seznámili?

Osmdesát pět procent studentů si našlo kamarády i v jiných než svých ročnících. Přičemž uvedli, že se seznámili především na kolejích, v jídelně, ve škole, případně na Facebooku.

Většinou také zmiňovali, že vzhledem k velikosti školy není problém se zde seznámit. Pouze patnáct procent studentů nemá žádné kamarády z jiných ročníků. Důvod ani jeden z nich neuvedl.

7. Myslíš si, že tvé vztahy z mimoškolních aktivit jsou trvalejšího charakteru?

Polovina z dotazovaných studentů uvedla, že se domnívá, že jejich vztahy z mimoškolních aktivit jsou trvalejší povahy. Naopak druhá polovina je opačného přesvědčení. Důvody studenti neuváděli.

8. Stýkáš se s kamarády i po té, co odešli z kolejší školy? Jak často?

Sedmdesát pět procent studentů uvedlo, že se vídá se svými kamarády i po té, co opustili školu. Využívají k tomu jak školní akce pro veřejnost, tak

chvíle volného času. Zároveň zmiňovali, že je to velmi obtížné vzhledem k nedostatku volného času a také faktu, že v Open Gate jsou studenti z celé republiky, tudíž je těžké se setkávat.

Dvacet pět procent studentů se s lidmi, kteří odešli ze školy, již více nevidá.

Shrnutí materiálu:

Odpovědi studentů se různily podle jednotlivých otázek, zatímco u některých otázek panovala mezi studenty poměrně shoda, jinde byli vidět velké rozdíly v jednotlivých odpovědích. Po formální stránce studenti volili spíše delší odpovědi, často se snažili co nejpřesněji vysvětlit své názory a postoje.

2.5 Interpretace výsledků

Nejdříve se budu věnovat rozboru materiálu v souladu s tím, jak jsem jej prezentovala, tedy podle formálního členění gymnázia. Vyzdvihnu a pokusím se porozumět především těm aspektům výsledků, v nichž se studenti výrazně shodovali, anebo naopak zásadně odlišovali. Přičemž důraz budu klást nejen na interpretaci výsledků, které vzešli z odpovědí na jednotlivé otázky, ale také na hledání konsekvencí napříč celým zadávaným dotazníkem. Po té se budu věnovat těm trendům, které se objevily shodně, jak u studentů nižšího tak vyššího gymnázia, a lze tudíž usuzovat, že nebyly přímo formovány věkem studentů, kteří na dotazník zodpovídali, ale spíše povahou prostředí, v němž se pohybují. Nakonec se budu věnovat těm aspektům výsledků, které se objevovaly shodně napříč všemi ročníky.

V závěru se ještě pokusím doplnit komplexní obraz o postřehy vychovatelů a tím ještě prohloubit celkový vhled do problematiky.

2.5.1 Interpretace výsledků nižšího gymnázia

Nyní se budu podrobně věnovat interpretaci výsledků sebraných od studentů nižšího gymnázia, tedy od žáků ve věku dvanáct až patnáct, respektive šestnáct let. Tento fakt je dobré mít na paměti, neboť se jedná o věkovou skupinu, která prochází nejen obtížným obdobím puberty, ale v kontextu boarding school jsou to nejmladší studenti školy, tedy ti, kteří musí zvládnout nejen náročnou adaptaci na kolejní školu,

ale i přivyknout na nové, mnohem náročnější studijní nasazení. Musíme si uvědomit, že takovéto tři nové a obtížné životní situace, *období puberty, adaptace na nové prostředí mimo rodinu a náročné studijní nasazení*, nemohou neovlivnit celkové ladění studentů tohoto věku. Tím pádem i naši studii. Je proto přínosné, pokusit se vnímat sebraný materiál také skrze optiku těchto studentů.

Na tomto místě si rozebereme materiál podle jednotlivých otázek.

1. Jste spokojeni s vaším životem ve škole a na kolejích a proč.

Podíváme-li se na odpovědi, které se objevily u první otázky, můžeme zkonstatovat, že studenti jsou se svým životem na boarding school veskrze spokojeni a na tomto vnímání a prožívání se dominantně podílejí především tři hlavní faktory a to:

- *komfortnost prostředí, v kterém bydlí;*
- *dobré vztahy s učiteli;*
- *zázemí mezi spolužáky;*

Pro moji studii je přínosné především zjištění druhých dvou faktorů, tedy dobrých vzájemných vztahů s učiteli a mezi spolužáky, neboť to jsou aspekty školního prostředí, které můžeme a měli bychom cíleně budovat a formovat. V teorii jsem se podrobně věnovala pojetí volnočasových aktivit na boarding school (konkrétně pak na gymnáziu Open Gate). Je zřejmé, že intenzita a celkové pojetí termínu volnočasové aktivity je zde jiné, než na běžných školách. Vedle toho, co hovorově nazýváme kroužky, se zde objevují dlouhodobé volnočasové projekty (CAS, EDIE³), které vedle samotného naplnění volného času a získání určité dovednosti přinášejí ještě něco navíc, nějaký hlubší myšlenkový přesah a vklad, jakým jsou dobrovolnictví, vzájemná pomoc, cílené budování důvěry mezi spolužáky.

Domnívám se, že právě takto nestandardně a intenzivně strávený volný čas, je to, co pomáhá budovat dobré a hluboké vztahy jak mezi spolužáky, tak mezi studenty a učiteli, neboť zapojení učitelského sboru je nedílnou součástí takto pojatých volnočasových aktivit. Interpretujeme-li tedy materiál v kontextu boarding school, musíme si uvědomit, že volnočasové aktivity zde není pouze ten nám tak známý kroužek, je to směsice mnoha aktivit, která ve svém komplexu utváří to, co můžeme

³ Viz. teoretická část práce

nazvat jako „způsob žití a myšlení na boarding school.“ To, co tak intenzivně avšak do jisté míry nepostřehnutelně, formuje osobnosti studentů a jejich vzájemné vztahy.

2. Změnil se váš život během studia na kolejní škole? Pokud ano, jak.

V případě odpovědí na tuto otázku se jednoznačně projevilo to, co jsem zmiňovala již v samém úvodu této kapitoly práce, tedy náročnost celého procesu vstupu na boarding school a adaptace zde. Hadj – Moussová říká: „*Škola jako socializační prostředí má pro vývoj dítěte mimořádný význam. Ve škole se dítě poprvé dostává mimo rodinné prostředí, kde je posuzováno podle své práce, svých výkonů a schopností a není přijímáno bezpodmínečně. Poprvé se také dostává do konkurenčního prostředí.*“ (Hadj-Moussová, 2003). Zdá se, že studenti vstupující na boarding school, jako by celým tímto procesem procházeli ve svém životě dvakrát, poprvé, jako my všichni ostatní, při vstupu do první třídy, podruhé pak při vstupu do zcela odlišného prostředí boarding school. Samozřejmě, lze podotknout, že každý přechod na jiný stupeň školy je tak trochu „nové poprvé“. Přeci jenom se však jedná o znovu projití již známým procesem. Avšak v případě vstupu na boarding school můžeme hovořit o zcela novém a navíc naprosto jiném procesu, než studenti dosud zažili.

Jasně to bylo patrné z odpovědí studentů, kteří kromě pozitiv spojených se vstupem na boarding school zmiňovali i negativa, či spíše náročné prvky tohoto procesu, jakými jsou zvládnutí velké míry samostatnosti, odloučení od rodiny apod. V kontextu naší práce, tedy snaze o zmapování významu volnočasových aktivit, můžeme konstatovat, že pro usnadnění tohoto procesu je nezbytné právě širší pojetí volnočasových aktivit v rámci boarding school.

Neboť právě aktivity jakými jsou například EDIE (a u nejmladších ročníků samotná příprava na ně), slouží především k tomu, aby intenzivněji podpořily a usnadnily adaptaci studentů na nové prostředí skrze prohlubování vzájemných vztahů. Jistě by bylo velmi zajímavé a pro nás pedagogické pracovníky kolejních škol nesmírně přínosné, hlouběji zmapovat vztah volnočasových aktivit a pojetí programu primární prevence na boarding school a jejich celkový vliv na klima školy. Neboť právě zde je provázanost obou institucí neodmyslitelná.

3. Nejbližší kamarády jste našli mezi lidmi:

ze třídy b) spolubydlícími c) z kroužků d) ostatní spolužáci

I zde se ukazuje, že významnou roli pro studenty kolejní školy hraje vedle prostředí samotné školy právě prostředí kolejí, neboť na těchto dvou místech nejvíce potkávají své budoucí kamarády a navazují nové přátelské vztahy. Zdá se, že v této fázi studia významně převyšují vliv samotných volnočasových aktivit, ve smyslu té části volnočasových aktivit, které běžně nazýváme jako kroužky. Domnívám se, že hlavní vliv zde hraje fakt, o kterém ve své práci hovoří Hadj-Mousová, tedy že: „*proces vstupu a adaptace na prostředí školy je nedílně spojen s vrstevnickou skupinou (spolužáky)*“ (Hadj-Mousová, 2003), v prostředí kolejní školy se samo nabízí rozšíření této skupiny o spolubydlící.

4. Podle jakých kritérií vybíráš své nejbližší kamarády?

Jedná se o další z otázek, v níž můžeme pozorovat výraznou shodu v odpovědích jednotlivých studentů. Zamyslí-li se hlouběji nad kritérii, které studenti vyzdvihovali nejvíce, je zřejmé, že se jedná o ty hodnoty, které obecně dominují v jakémkoliv hlubokém a individuálně významném mezilidském vztahu. Nabízí se proto úvaha, že těsné soužití v kolejní škole, klade také hlubší nároky na výběr přátel. Je zřejmé, že vedle osobnostních rysů hraje při výběru přátel svou roli právě i určitá shoda v oblasti zájmů. Jak píše Vágnerová: „*V období dospívání je pro mladé lidi nejdůležitější pocit sounáležitosti, vzájemné blízkosti a důvěry, toto nachází především mezi svými vrstevníky, které si vybírají nejen ve škole, ale také na mimoškolních aktivitách.*“ (Vágnerová in Tioková 2006 online).

V boarding school pak můžeme tuto oblast rozšířit o spolubydlící a to i napříč ročníky. „*Vzájemnost znamená možnost sdílet různé pocity, názory a zkušenosti. Sdílení v oblasti emoční i rozumové je možné díky tomu, že dospívající se dovedou lépe vcítit do pozice svého kamaráda a pochopit jeho uvažování a pocity. Z hlubšího porozumění vyplývá schopnost vytvořit oboustranně uspokojivý vztah.*“ (Vágnerová, 2005).

5. Vídáš se s lidmi, s kterými docházíš na společné zájmové činnosti, také mimo ně? A proč?

Ve shodě s již výše zmíněným odpovídali studenti také na tuto otázku. Kde jasně potvrzují, že společné zájmy a způsob trávení volného času vedou k chuti prohloubit vzájemné vztahy i na dalších úrovních.

6. Nacházíš si kamarády i napříč ročníky? Kde jste se seznámili?

I u této otázky se opět ukázalo, že volnočasové aktivity hrají významnou roli při navazování vztahů studentů napříč ročníky a lze říci, že je výrazně usnadňují. Tomu odpovídají i další zjištění vyplývající z analýzy materiálu sebraného od starších studentů a to je fakt, že instituce kolejní školy mnohem více podporuje vznik vazeb mezi studenty z různých ročníků. Přičemž stěžejní roli zde vedle dohromady sdílených prostor hraje i společně strávený volný čas a z toho vyplývající vzájemné zážitky, které student běžné školy mnohem obtížněji nabude. Podíváme-li se na tuto problematiku komplexně, z pohledu studentů i pedagogů, můžeme hovořit o jistém *kruhu vzájemných vazeb a konsekvencí*. Kolejní škola klade před své studenty a pochopitelně také pedagogy odlišné výzvy a úkoly, to samozřejmě staví před účastníky tohoto procesu větší množství nástrah a úskalí než je tomu v běžné škole. Pokud jsou však tyto aspekty úspěšně uchopeny a zvládnuty, přináší tento proces také bohatší, rozmanitější prvky do školního, studentského i pedagogického života. Jak tomu je v případě nezvládnutí tohoto procesu, je již otázkou pro jinou práci.

7. Myslíš si, že tvé vztahy z mimoškolních aktivit jsou trvalejšího charakteru?

Výsledky objevující se u této otázky opět korespondují již s výše řečeným.

8. Stýkáš se s kamarády i po té, co odešli z kolejní školy? Jak často?

Z odpovědí studentů na tuto otázku je zřejmé, že se ještě nacházejí ve věku, kdy jsou zásadně pod vlivem daností pramenících ze specifického charakteru gymnázia Open Gate. Jedná se především o polohu školy mimo hlavní dopravní uzle, demograficky různorodé složení studentů, což velmi znesnadňuje možnost vídat se s již odešlými studenty. Víceméně jedinou možností ke vzájemným setkáním se pak stávají akce školy určené pro širokou veřejnost.

Shrnutí materiálu:

Z odpovědí získaných od studentů nižšího gymnázia Open Gate jasně vyplývá, že vstup a pobyt na kolejní škole s sebou přináší mnohé nové výzvy, s kterými se studenti doposud neseťkali. Zároveň však toto prostředí, v němž spolu studenti intenzivně žijí a studují, nabízí možnost hlouběji poznat nejen sám sebe, ale i své spolužáky. V mnohém k tomuto faktu přispívá právě široká a komplexní nabídka volnočasových aktivit, která v sobě vedle nám tam známých kroužků zahrnuje také dlouhodobé projekty s unikátním ideovým přesahem. Všechno toto studentům kolejní školy umožňuje poznat se jinak, než je tomu u studentů běžných škol. Nemalou roli v tomto procesu hrají také pedagogové a vychovatelé této školy, kteří významně vstupují do života studentů a formují jak proces adaptace, tak následného života studenta na škole. Samozřejmě stejně jako u žáků běžných škol, i zde hraje neodmyslitelnou roli vrstevnická skupina, která se však na rozdíl od dětí běžné školy skládá nejen ze spolužáků, ale také ze spolubydlících z kolejí.

2.5.2 Interpretace výsledků vyššího gymnázia

V této části práce se budu věnovat interpretaci materiálu získaného od studentů vyššího gymnázia, tedy kvinty až oktávy. Tak, jak jsem výše zmiňovala nároky a výzvy, jimž musí čelit studenti nižšího gymnázia, musím na tomto místě zdůraznit, že i studenti vyššího gymnázia musí zvládnout mnohá nelehká úskalí, která přímo ovlivňují jak jejich volný čas a samotný výběr volnočasových aktivit, tak i možnost potkávat se s přáteli. Prvním náročným momentem je přechod z kvarty do kvinty, kdy si musí přivyknout na výuku v angličtině. Druhým, neméně obtížným obdobím, je přechod ze sexty do septimy, kdy studenti přechází do programu IB diploma.⁴ Konec studia pak uzavírá maturita, která má pro většinu studentů dvě části, vedle české také mezinárodní. A to jsme pouze u studijních výzev, samozřejmě zde vstupují do hry i další faktory typické pro tento věk, jako jsou první milostné a partnerské vztahy, rozchody, volba dalšího povolání apod.

Pojďme se nyní opět podrobně věnovat materiálu podle jednotlivých otázek.

⁴ Podrobně v teoretické části práce

1. Jste spokojeni s vaším životem ve škole a na kolejích a proč.

Hned u první otázky panovala výrazná shoda v odpovědích mezi studenty nižšího a vyššího gymnázia. Také starší studenti školy uváděli, že jsou se svým životem ve škole veskrze spokojeni. Přičemž i oni zmínili jako jeden z významných aspektů prostředí školy, kde dominoval stejně jako u mladších spolužáků:

- *dobrý vztah s učiteli; který ještě rozšířili o celkově zajímavou výuku a nabytí nových poznatků.*

Druhý aspekt se pak stejně jako u mladších studentů vztahuje ke kolejnímu životu, kdy i starší studenti vyzdvihují:

- *zázemí a těsné vztahy mezi spolužáky; doplňují je o blízký vztah s vychovateli*

Zdá se tedy, že stejný trend mezi studenty vládne napříč celým studiem, lze konstatovat, že s věkem a délkou pobytu na škole se tyto prožitky ještě prohlubují.

Domnívám se, že i ve vyšších ročnících gymnázia přetrvává fakt, výrazný vliv na klima a atmosféru, která vládne ve škole a na kolejích, mají právě bohaté mimoškolní aktivity. Právě u studentů vyššího gymnázia je již plně realizován projekt EDIE⁵. Spilková v rozhovoru pro časopis Moderní vyučování uvádí: „O řadě věcí jsme si zvykli říkat, že jsou v procesu vzdělávání „důležité“, „zásadní“ nebo dokonce „klíčové“. Nicméně jeden fenomén si toto označení ve všech směrech zaslouží – a to klima školy. Zásadním způsobem utváří osobnost našich dětí a ovlivňuje jejich socializaci ve společnosti. Proto je nutné položit si otázku, zda právě tento aspekt někdy nepodceňujeme.“ (Spilková in Moderní vyučování, 2013 online).

2. Změnil se váš život během studia na kolejní škole? Pokud ano, jak.

Opět i u této otázky studenti shodně uváděli, že pobytem na kolejní škole se jejich život zásadně změnil, čímž se opět potvrdil stejný trend jako u studentů nižšího gymnázia. Z jejich odpovědí však bylo patrné, že na rozdíl od svých mladších spolužáků jsou již plně adaptováni na prostředí školy a mohou se těšit z výhod plynoucích z úspěšného zvládnutí tohoto procesu. Což je ve shodě s tím, co říká ve své publikaci Hadj-Moussová: „Socializací nazýváme proces, v němž lidský jedinec vrůstá do svého sociálního prostředí. Jde o proces utváření a vývoje člověka, v němž

⁵ Viz. předchozí části práce.

se rozvíjí jeho osobnost působením sociálních vlivů i vlastních činností jedince, kterými na tyto vlivy reaguje, vyrovnává se s nimi, mění je a zvládá.“ (Hadj-Mousová, 2003). Je důležité si uvědomit, že proces socializace a adaptace na nové prostředí není jednostranným procesem, jedná se o hluboce komplexní proces, v němž hraje významnou roli jak vstřícnost prostředí, do něhož jedinec vstupuje, tak aktivita jedince samotného. Prostor, v kontextu naší práce pak škola, pochopitelně může a měla by se snažit jedinci tento úkol usnadnit, na druhou stranu aktivita a připravenost samotného jedince na zvládnutí tohoto procesu je nezbytná. Pouze aktivním zvládnutím nároků, které před nás školní realita staví, dosáhneme pocitu toho, že jsme se stali kompetentními členy tohoto prostředí. Takovýto prožitek není významný pouze pro samotnou studijní úspěšnost, ale pomáhá utvářet naše celkové pojetí sebe sama i to, jak se odvažujeme v budoucnu vstupovat do dalších životních výzev a situací.

Nemělo by proto být naším cílem budovat školu, která klade na své studenty malé nároky a staví před ně pouze omezené výzvy. Naším cílem a snahou by mělo být naopak utvářet vysoce podnětné a svým způsobem náročné prostředí, které jedince neustále stimuluje a vybízí k překonávání sebe sama, ovšem za dodržení podstatné podmínky, a to že je zajištěna tolik potřebná důvěra, stabilita a předvídatelnost školního prostředí. Kolejná škola zajisté umožňuje vytvářet takovéto vysoce kreativní a podnětné prostředí, zároveň však o to více musí dbát o udržení potřebné stability a důvěryhodnosti. Komplexní systém mimoškolních aktivit propojený s propracovaným systémem primární prevence se zdá být vhodnou cestou k dosažení tohoto cíle.

3. Nejbližší kamarády jste našli mezi lidmi:

a) ze třídy b) spolubydlicími c) z kroužků d) ostatní spolužáci

I v případě této otázky platí naprosto shodný trend napříč celým gymnáziem. Podrobnější analýze jsem se věnovala výše.

4. Podle jakých kritérií vybíráš své nejbližší kamarády?

Při výběru přátel studenti akcentovali osobnostní charakteristiky a vlastnosti jedinců, to, nakolik se jim dá důvěřovat a jak mezi nimi vzájemně funguje něco, co můžeme nazvat jako „propojení, ladění.“ Ukazuje se, že ve vyšším věku jsme díky předešlým zkušenostem schopni se spolehnout na něco, co nazýváme jako náš odhad na lidi, či šestý smysl. Něco, co není čistě podložené racionem, ale naší intuicí.

Výrost a Slaměník hovoří ve vztahu k navazování přátelství o tzv. afiliaci, *kteřá vyjadřuje potřebu člověka navazovat pozitivní a těsné vztahy s jinými lidmi, které mohou mít podobu spolupráce, přátelství či lásky.*“ (Výrost, Slaměník in Tioková 2006 online). Afiliativní vztah je založen spíše na vědomí společenství, může být prožíván k více osobám. Moore píše, *přátelství je rozprostřeno na rozsáhlé stupnici intenzity: od skutečného spříznění duší až k přátelskosti souseda nebo pošťáka. Ve spodní části této stupnice je někdy obtížné rozeznat hranici mezi přítelem a pouhým známým.*

Někdy mechanicky někoho označíme slovem přítel a vzápětí se opravíme, protože si uvědomíme, že jsme s tím člověkem mluvili všeho všudy jenom jednou v životě (Moore in Tioková, 2006 online).

Kolejní škola díky své povaze do jisté míry uzavřené komunity umožňuje lépe se vzájemně poznat a snáze tak navázat hluboké přátelské vztahy. Na druhou stranu se zde i zvyšuje riziko vzniku „ponorkové nemoci“ plynoucí právě z uzavřenosti prostředí. Zároveň se zintenzivňuje také nebezpečí vyčlenění některých jedinců z komunity, tedy situace, kdy sociálně méně zdatní jedinci nezapadnou do prostředí kolejní školy a zároveň nemají možnost jiné alternativy, kde uspokojit svou potřebu po přátelství a sounáležitosti. Opět se ukazuje, že v kolejní škole je nezbytné cíleně propracovat systém mimoškolních aktivit a předcházet tak rizikům plynoucím z tohoto prostředí.

5. Vídáš se s lidmi, s kterými docházíš na společné zájmové činnosti, také mimo ně? A proč?

Odpovědi, které studenti uváděli u této otázky, pouze podtrhují vše, co bylo uvedeno výše, tedy že provázanost mezi vrstevnickou skupinou, skupinou spolubydlících a lidí se stejnými zájmy je na kolejní škole naprostá. Je tedy prakticky nemožné odlišit, co stojí v pozadí vzniku jednotlivých přátelství, jestli příslušnost ke stejné třídě, to, že spolu bydlíme, nebo fakt, že máme shodné zájmy. Velmi pravděpodobně, je to směsice všeho dohromady, kdy u každého jednotlivého případu bude tu převažovat více toho a tu zase onoho.

6. Nacházíš si kamarády i napříč ročníky? Kde jste se seznámili?

Opět zde narážím na fakt, jemuž jsem se již podrobně věnovala v předcházejících částech této práce, tedy že v uzavřené komunitě kolejní školy, je mnohem snazší

navazovat přátelství mezi jednotlivci a to i napříč ročníky. Zdá se, že to, co je pro nás mnohdy tak důležité v případě docházky do běžné školy, patřit do určité třídy, popasovat se s hierarchií starších a mladších studentů. Jakoby v kolejni škole bylo od určitého věku pouze formálním členěním, které v každodenním reálu života této školy ztrácí význam, nebo hraje pouze malou roli.

Výjimkou zůstávají snad jen nejmladší ročníky studentů, které jsou přeci jenom závislé na pomoci starších a dostávají se tak v určité míře do podřazené role (což pochopitelně zesiluje ve školách, kde jsou zavedeny funkce prefektů apod.)

7. Myslíš si, že tvé vztahy z mimoškolních aktivit jsou trvalejšího charakteru?

Při rozboru odpovědí u této otázky se znovu potvrzuje, že studenti nepřikládají takový význam tomu, zda li se jedná o přátelských vztah navázaný v rámci mimoškolní aktivity. Hodnotí proto rozporuplně, jestli takový vztah má nebo nemá trvalejší charakter. Z komplexní analýzy materiálu je však zřejmé, že důvodem není malá váha připisována těmto vztahům, ale skutečně fakt, že studenti takto svá přátelství neanalyzují. Kolejni škola je v jejich očích skutečně komunitou, kde přátelství vznikají v běhu každodenního společného života a pro jednotlivce v tomto procesu žijící, je nemožné, či velmi obtížné a vlastně i zbytečné tyto procesy fragmentovat a analyzovat. Nehledě na skutečnost, že v některých případech se ukázalo, že studenti ani nespojují volnočasové aktivity (konkrétně kroužky) se školou Open Gate a odpovídají- li na dotaz týkající se mimoškolních aktivit, mají na mysli ty aktivity, které provozují mimo areál gymnázia. Je tomu tak pravděpodobně proto, že mimoškolní aktivity v rámci gymnázia Open Gate, jsou tak úzce spjaty se samotnou komunitou školy a životem tohoto gymnázia, že je studenti vnímají jako jeho nedílnou součást, jako běžnou součást dne. Něco co se žije, ale nepojmenovává. Vždyť i v běžném rodinném životě děláme dennodenně množství aktivit, které jsou natolik inkorporovány do našich životů, jsou do takové míry jejich nedílnou součástí, že již ani necítíme potřebu je pojmenovávat. A ve chvíli, kdy by se nás na ně někdo cíleně doptával, nejspíše bychom si je vůbec nevybavili.

8. Stýkáš se s kamarády i po té, co odešli z kolejni školy? Jak často?

Odpovědi na tuto otázku potvrzují, že přátelství navázaná během studia na kolejni škole jsou pevná a hluboká. Neboť jakmile je to možné, vídají se studenti svými

bývalými spolužáky a to i přes omezení jakými jsou náročné studium, odlehlost školy apod.

Shrnutí materiálu:

Mezi studenty vyššího a nižšího gymnázia panovala překvapivá shoda napříč celým zadávaným dotazníkem. Přesto je zde patrný zřetelný posun a to především ve vzhledu do situací a prožívání spojených s prostředím školy. Starší studenti jsou již plně adaptováni na prostředí školy, což jim umožňuje zhodnotit jiné faktory studia. Mnohem více vyzdvihují akademickou stránku studia, ty aspekty, v nichž se během let strávených ve škole dokázali posunout dál. Jsou si vědomi osobnostních změn, ke kterým u nich během studia došlo. Vztahy se svými spolužáky vnímají jako velmi pevné a hluboké, zdá se, že pro mnohé se stala škola jejich druhou rodinou. I proto studenti obvykle nerozlišovali, jak se se svými kamarády seznámili a které faktory při tom hrály nejpodstatnější roli.

3 Závěr

Hlavním popudem k vypracování této studie byla potřeba mě, vychovatele, lépe se zorientovat ve faktorech, které hrají roli při adaptaci studentů na prostředí kolejní školy a především pak při jejich „vrůstání“ do tohoto prostředí a navazování nových přátelských vztahů. Roky jsem měla možnost pozorovat jak studenty na počátku této cesty, tak ty, kteří byli na jejím samotném konci. Ani po letech mě nepřestalo udivovat, jak hluboká a pevná přátelství tu v průběhu let vznikala. Vždy se mi zdálo, že podstatnou nebo dokonce zásadní roli, v tomto procesu hrály společné mimoškolní aktivity a zájmy studentů. Rozhodla jsem se proto v této studii zmapovat míru jejich vlivu.

Již během pročítání materiálů sebraných od studentů školy se však ukázalo, že bylo naivní předpokládat, že lze uchopit a zmapovat něco jako míru vlivu, v prostředí, kde jsou vztahy tak provázané a komplexní, jako je tomu uvnitř kolejní školy.

To však neznamená, že mi tato studie nepřinesla pro mě, a snad i ostatní pracovníky kolejních škol mnohá důležitá zjištění. Ukázalo se, že vstup na kolejní

školu je velmi náročnou životní výzvou, student prochází procesem, který ve svém životě doposud nezažil. Musí se naučit velké samostatnosti, zvyknout si na odloučení od rodiny a dosavadních přátel, je nucen naučit se vyjít se spoustou nových lidí. Pro úspěšné zvládnutí takového procesu je nezbytná silná podpora ze strany všech pracovníků školy a také starších spolužáků. Chceme-li vybudovat školu, která je takové podpory schopna, nezbytným prostředkem se nám stává právě komplexní systém mimoškolních aktivit. Aktivit, které budou nejen rozvíjet to, v čem je každý student jedinečný a co ho baví, tedy aktivit ve smyslu nám všem tak známých kroužků, ale především také takových aktivit, díky nimž stmelíme studenty napříč ročníky. Naučíme je spolu žít a pomáhat si, vážit si jeden druhého a respektovat se i v těch vlastnostech a názorech, v nichž se vzájemně lišíme. Z odpovědí studentů vyplynulo, že je-li právě toto úspěšně zvládnuto, studenti se cítí na škole šťastni a jsou schopni plně využívat možností, které jim nabízí. My pedagogové nesmíme zůstat pouze garanty tohoto procesu, ale musíme se do něj aktivně zapojovat, stávat se součástí životů našich studentů. Postavení pedagogického pracovníka v kolejni škole je jiné, než tomu je na školách běžných. Studenti často zmiňovali, že komunita kolejni školy je pro ně druhou rodinou. To značně ovlivňuje i postavení pedagogů, kteří se také musí najít své místo a postavení v této rodině. Co by měla a může kolejni škola znamenat pro své studenty, a jak silně dokáže ovlivnit jejich životy, odráží dopis jednoho z našich maturujících studentů. Rozhodla jsem se proto v závěru své práce uvést fragmenty z něj:

„Poděkování cítím jako svou milou povinnost proto, že se Open Gate za oněch sedm let po všech stránkách stalo mou druhou rodinou. Umožnila mi neuvěřitelný růst akademický. Měl jsem tu čest být vzděláván experty ve svých oborech, jejichž neuvěřitelné zapálení ve mně samo o sobě mnohdy probudilo zájem o studium onoho předmětu. Jelikož jsem měl možnost porovnávat zdejší způsob výuky s "běžným" státním gymnáziem, které jsem navštěvoval po dobu jednoho roku, vím, že opravdu bavit mě studium začalo až v naší malebné středočeské vsi. Ačkoliv jsem nebyl přirozeným talentem v celém spektru oborů, které jsem na Open Gate studoval, snažil jsem se vždy vynaložit maximální úsilí k jejich pochopení. Právě Vy jste mě naplňovali obrovskou pozitivní energií, umožňující mi pokračovat v práci. Jak ve třídách, tak na kolejích jsem se setkával s vysoce profesionálním a individuálním přístupem.

Dokonce si troufám tvrdit, že spíše než subordinaci, typickou pro běžné vzdělávací instituce, jsem pociťoval partnerství a přirozený respekt, který nebyl postaven na specifickém oslovení či uměle vytvořeném odstupu. Obrovsky si této skutečnosti vážím.

Mnozí mí vrstevníci můj vztah k Open Gate nechápou. Popravdě ho nikdy pochopit nemohou - a já jim to nezalívám. Kromě rozměru akademického, jenž je důležitý snad pro všechny studenty školy, třebaže si to dnes ještě neuvědomují, existuje pro mě ještě rozměr druhý, snad i důležitější. Rozměr osobní. Před sedmi lety jsem byl kvůli svému zdravotnímu stavu doslova vyštván ze stříbrského gymnázia. Po roce totální absence individuálního přístupu a základního lidského přístupu, po roce šikany ze strany tamních učitelů, která vyvrcholila jejich doporučením, abych podstoupil psychiatrické vyšetření, jsem se sám rozhodl zkusit štěstí na Open Gate. Škola se to tehdy jevila být zcela nedosažitelná. Finančně, vzdálenostně, intelektuálně. Vytočil jsem číslo na ředitele školy, dal telefon na ucho rodičům a o pár dní později už jsem psal přijímací zkoušky. Tehdy jsem na Open Gate vsadil vše. Sázka vyšla. A odměnou mi byla ta nejlepší výhra v životě.

Od té doby rostu nejen intelektuálně, ale i fyzicky.

Open Gate mi poskytlo mnoho přirozeného pohybu, ukázala mi vlastní možnosti. Pomohla mi získat odvalu, abych si stanovoval vyšší cíle a nenechal se omezovat nepříznivým osudem. Díky mimoškolním aktivitám na Open Gate jsem poznal svou vášeň – debatování. Procestoval jsem (nejen) s debatováním přes půlku světa – zcela samostatně! Ba co víc, zjistil jsem, že i já mohu ostatním hodně pomoci. Po celou dobu svého studia v Babicích jsem se čile věnoval dobrovolnické činnosti.“ (www.opengate.cz).

Toto je pouze část, z velmi dlouhého a krásného dopisu, jež poslal tento student svým pedagogům a vychovatelům. Myslím, že jeho slova přesně odrážejí to, co jsem se snažila zmapovat v této studii, že mimoškolní aktivity, jsou-li realizovány v plné šíři a komplexnosti, mohou být prostředkem pro budování vztahů a to jak mezi studenty navzájem, tak mezi studenty a jejich pedagogy. Mimoškolní aktivity nám umožňují rozvíjet studenty jak v nabývání nových dovedností, tak po hluboce lidské

stránce, umožňují navozovat zážitky, které je posunou dále v jejich cestě za hledáním sebe sama.

Takovéto působení je zajisté žádoucí v jakémkoliv školním prostředí, neboť přímo pomáhá utvářet dobré klima školy. Zdá se však, že v realitě kolejní školy je přímo nezbytné. Tak, jak instituce kolejní školy umožňuje velmi komplexně působit na své studenty, přináší s sebou také mnohá rizika, v případě podcenění některých faktorů a nedostatečně zvládnuté práce s jednotlivci, třídami a při celkovém budování školního klimatu. Tato studie mi umožnila jasně si tento fakt uvědomit a vykonávat teď svoji práci s ještě větší pokorou.

Použitá literatura a zdroje:

1. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vydání, Praha: Portál, 2001, 656 str., ISBN 80-7178-463-X.
2. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2003, 66 str., ISBN 80-7290-118-4.
3. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Pedagogická psychologie pro vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, 77 str., ISBN 80-7290-243-1.
4. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 2008, 240 str., 978-80-7367-473-1.
5. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 str., ISBN 80-7367-040-2 [online].[cit. 2014-05-20]. Dostupné na WWW:
http://sys.vos.cz/pdf_view/CJ/Kvalitativni_vyzkum_Hendl_Jan.pdf[online]
6. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*, Academia, Praha, 1996. 270 str., ISBN 80-200-0592-7
7. ŘÍČAN, P. *Psychologie. Příručka pro studenty*. 2. vydání, Praha: Portál, 2008, 296 str., ISBN 978-80.7367-406-9
8. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vydání Praha:Karolinum, 2005, váz., 468 str., ISBN 80-246-0956-8.
9. IB Programme, CAS. cz[online]2014[cit. 2014-4-20].
Dostupné na WWW: <http://www.ibo.org/diploma/curriculum/core/cas/>[online],
<http://www.opengate.cz/cs/gymnazium/mezinarodni-maturita-ib/>[online]
10. OPEN GATE. *Výukový program*. [online]2014[cit. 2014-4-20]. Dostupné na WWW: <http://www.opengate.cz/cs/gymnazium/vyukovy-program/>[online]
11. OPEN GATE. *Akademický profil školy*. [online]2014[cit. 2014-4-20]. Dostupné na WWW:<http://www.opengate.cz/cs/o-skole/akademicky-profil-skoly/>[online]
12. Boarding school. cz[online]2014[cit. 2014-4-20].
Dostupné na WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/Boarding_school[online]
13. OPEN GATE. *Páteční zprávy z Open Gate*. [online]2014[cit. 2014-5-23].
Dostupné na WWW:<http://www.opengate.cz/cs/aktuality/13638/patecni-zpravy-z-open-gate/>[online]

14. Program pro mládež, Cena vévody z Edinburghu. cz[online]2014[cit. 2014-4-20]. Dostupné na WWW: <http://www.dofe.cz/>[online], <http://www.opengate.cz/cs/the-duke-of-edinburghs-award>[online], http://en.wikipedia.org/wiki/Duke_of_Edinburgh's_Award[online]
15. OPEN GATE. *Community service a dobrovolnictví v OPEN GATE v rámci školního výchovně-vzdělávacího programu.*[online]2014[cit.2014-4-20]. Dostupné na WWW: <http://www.opengate.cz/cs/aktuality/12014/community-service-a-dobrovolnictvi-v-open-gate-v-ramci-skolního-vychovne-vzdelavaciho-programu-a-jako-soucast>[online]
16. Rekreeologie, volný čas, *Odpočinek-volný čas-rekreece-rekreeologie*, [online]2014[cit. 2014-4-10]. Dostupné na WWW: http://www.fsps.muni.cz/~kse/vyuka/vyuka_dokumenty/rekreeologie/rekre_002_odocinek.pdf[online]
17. Rodiče vítáni. *Klima školy má zásadní vliv na to, jak se děti učí.*, Spilková Vladimíra, *Klima školy je zásadním aspektem pro utváření osobnosti dítěte.*, in Moderní vyučování [online].[cit. 2014-05-20]. Dostupné na WWW: <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/klima-skoly-ma-zasadni-vliv-na-to-jak-se-deti-uci/>[online]
18. TIOKOVÁ, S.: *Láska a přátelství českých adolescentů* [online]. Brno, 2006[cit. 2014-05-20]. Dostupné na WWW: http://is.muni.cz/th/79168/fss_b/Laska_a_pratelstvi_ceskych_adolescentu.pdf. [online] Diplomová bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně
19. LAZAROVÁ, M. *Srovnávání standardizovaného rozhovoru a dotazníku v kvantitativním výzkumu*, [online]. Brno, 2011[cit. 2014-05-20]. Dostupné na WWW: <https://is.muni.cz/el/1423/jaro2011/GEN104/25160014/Lazarova.doc>, [online] Metodologie výzkumu genderové problematiky. Fakulta sociálních studií MU
20. Školní vzdělávací program Open Gate z roku 2009
21. Pedagogická dokumentace Open Gate pro mimoškolní činnost z let 2005 – 2012
22. Vzdělávací program pro koleje z roku 2009

Příloha č. 1

Třída:

Datum:

1. Jste spokojeni s vaším životem ve škole a na kolejích? A proč?

2. Změnil se váš život během studia na kolejní škole? Pokud ano, jak?

3. Nejbližší kamarády jste našli mezi lidmi:
A)ze třídy B)spolubydlícími C)z kroužků D)ostatní spolužáci

4. Podle jakých kritérií vybíráš své nejbližší kamarády?

5. Vídáš se s lidmi, se kterými máš společné zájmové činnosti, také mimo ně? A proč?

6. Nacházíš si kamarády i napříč ročníky? Kde jste se seznámili?

7. Myslíš si, že tvé vztahy z mimoškolních aktivit jsou trvalejšího charakteru.

8. Stýkáš se se svými kamarády i po té, co odešli z kolejní školy? Jak často?

Příloha č. 2

Zkratky

DP – Diploma Programme

DD – Dětské domovy

GV – Globální výchova

EDIE – Cena vévody z Edinburghu (Duke of Edinburgh's Award)

CAS – kreativita, akce, služby (Creativity, Action and Service)

IB – Mezinárodní maturita (The International Baccalaureate Diploma Programme)